

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ И ПОСЛОВАЊУ МУЗЕЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ, БЕОГРАД

ЗА ПЕРИОД ЈАНУАР – ДЕЦЕМБАР 2022. ГОДИНЕ

A: УВОД.....	3
1. Основни подаци о Установи.....	3
2. Структура установе: организација рада, број запослених према делатности, број ангажованих сарадника	4
3. Финансирање рада Установе (основни извор, суфинансирање из других извора, сопствени приходи, донације и слично).....	5
Б: ОЦЕНА ПЛАНА РАДА ЗА 2022. ГОДИНУ – СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ, ГЛАВНЕ АКТИВНОСТИ, НАЈВАЖНИЈИ РЕЗУЛТАТИ	6
В: АКТИВНОСТИ И ЕФЕКТИ РАДА	7
1. Основна делатност.....	7
1. 1. Стање збирки – фондова	7
1. 2. Конзервација и заштита фонда	9
1. 3. Документација и дигитализација грађе.....	11
1. 4. Стручна библиотека.....	12
1. 5. Рад са корисницима збирки	13
1. 6. Аквизиције	16
2. Програми	17
2. 1. Изложбе реализоване у продукцији Музеја Југославије	17
2. 2. Остали програми Музеја Југославије	18
2. 3. Рад на основној поставци.....	22
2. 4. Рад са публиком	25
3. Сарадња са другим институцијама, учешће у пројектима	31
4. Издавачка делатност	34
5. Односи са јавношћу и медијска покривеност.....	36

6. Интернет презентација и друштвене мреже	37
7. Протоколарне посете страних државних делегација и дипломатских мисија	37
8. Одржавање и развој техничко-технолошке базе музејског комплекса	38
9. Послови из области безбедности и здравља на раду и заштите од пожара.....	40
10. Образовање запослених, учешће на семинарима, стручним скуповима, предавањима	40
10. 1. Излагања на стручним (и другим) скуповима	41
10. 2. Објављени текстови, стручни и научни радови	42
11. Професионалне позиције	43
12. Чланства у стручним удружењима	43

A: УВОД

1. Основни подаци о Установи

Назив установе: Музеј Југославије, Београд

Седиште: Михаила Мике Јанковића 6, Београд

Одговорно лице: мр Неда Кнежевић, директорка, коју је Влада Републике Србије 9. септембра 2021. године поново именовала за директора Музеја Југославије на период од четири године.

Музејски комплекс обухвата: Музеј 25. мај, Кућу цвећа, Стари музеј, Билетарницу са сувенирницом и кафеом (К 25), укупне површине 5362 м², и парк површине 2,16 хектара.

Музеј Југославије од 2018. године користи привремено вилу „Србијанка”, у Михајла Мике Јанковића 8, до завршетка радова на објекту Музеја 25. мај. Проблем Музеја Југославије са недостатком простора и смештаја запослених, али и предмета и мобилијара, решило би трајно коришћење овог објекта и значајно би побољшало услове рада Музеја.

Делатност установе: Музеј Југославије је на основу Закона о музејској делатности проглашен матичним музејом за југословенско наслеђе и друштвену историју.

Делокруг музеализације, истраживања и прикупљања предмета усмерен је на југословенско наслеђе и историјске процесе стварања, употребе и интерпретације прошлости и то од првих манифестација југословенске идеје средином XIX века и њеног отелотворења 1918. године, преко периода Краљевине СХС, Краљевине Југославије и социјалистичке Југославије, до друштвених, културних и идентитетских форми које опстају и након политичког нестанка Југославије.

Историјат: Музеј је формиран 1996. године спајањем дотадашњег Музеја револуције народа и народности Југославије (МРННЈ) и Меморијалног центра „Јосип Броз Тито“ (МЦ ЈБТ). Збирке МЦ ЈБТ већински се састоје од поклона Јосипу Брозу, због чега пружају врло специфичан увид у друштвене, политичке и културне феномене друге половине 20. века. МРННЈ систематски је прикупљао релевантну грађу, која сведочи о историји радничког покрета и социјалистичкој револуцији на целом југословенском простору.

Предмети и историјска грађа, наслеђени од претходно угашене две установе, чине темељ на којем се развија Музеј Југославије. Музеј је меморијал и место сећања јер се налази на делу некадашњег резиденцијалног комплекса Јосипа Броза, где су Броз и његова супруга Јованка сахрањени, али је и јавна институција која континуирано промишља своје позиције, функције и историју.

2. Структура установе: организација рада, број запослених према делатности, број ангажованих сарадника

Управљачка тела:

Управни одбор: проф. др Драган Булатовић, председник, и чланови: академик проф. др Никола Поповић, Гордана Предић, дипломирани историчар, Андреа Радуловић, дипломирани културолог и Веселинка Кастратовић Ристић, музејски саветник у Музеју Југославије.

Надзорни одбор: Милан Рацић, дипломирани економиста, председник, и чланови: Весна Бојковић, дипломирани економиста и Татјана Петровић из Музеја Југославије.

Стручни савет: проф. др Симона Чупић, редовни професор на Филозофском факултету, Одељење за историју уметности, проф. др Радина Вучетић, ванредни професор на Филозофском факултету, Одељење за историју, др Ана Мартиноли, редовни професор на Факултету драмских уметности, доц. др Никола Крстовић, музејски саветник и Момо Цвијовић, музејски саветник.

Редакција: проф. др Милан Ристовић, Филозофски факултет у Београду, председник, проф. у пензији др Љубинка Трговчевић Митровић, члан (преминула), проф. др Милена Драгичевић Шешић, Факултет драмских уметности, члан и проф. др Радмила Радић, Институт за новију историју Србије, члан.

Структура установе: Рад у Музеју Југославије организује се по организационим јединицама и то:

1. Одељење за истраживање и заштиту музејског фонда;
2. Одељење за комуникацију и развој програма;
3. Одељење заједничких послова.

Одговорни руководиоци: Мила Рестовић, секретар Музеја, Радован Цукић, начелник Одељења за истраживање и заштиту музејског фонда и Марија Ђорговић, начелник Одељења за комуникацију и развој програма.

На основу Правилника о организацији и систематизацији послова Музеја Југославије систематизовано је 29 послова и 41 извршилац.

Музеј на дан 31. децембра 2022. године има:

- **Укупан број запослених:** 30 на неодређено време и 3 на одређено време;
- **Пол:** 25 жена и 8 мушкараца;
- **Стручна спрема:** 23 са ВСС (од којих 1 са научним звањем доктора и 1 магистра наука), 1 са V степеном, 6 са ССС, 3 са КВ.

Професионална структура: Музејски саветник – 2, виши кустос – 8, кустос – 5, виши кустос библиотекар – 1 (од којих 2 историчара, 6 историчара уметности, 1 археолог, 5 етнолог-антрополога, 1 психолог-педагог, 1 филолог), конзерватор-рестауратор – 1, дипломирани дизајнер-графички дизајн – 1, ИТ инжењер – 1, дипломирани економиста – 1, дипломирани правник - 1 и дипломирани правник са положеним правосудним испитом – 1.

Запошљавање нових кадрова: Музеј Југославије је добио сагласност да запосли на неодређено време 3 лица са високом стручном спремом, што је реализовано од 15. децембра 2022. године.

На основу других уговора ангажовано је 8 лица: за пружање стручних услуга ангажовано је 4 лица и 4 лица преко омладинске задруге, међу њима је и сарадница ангажована преко Центра за интеграцију младих, а у оквиру пројекта оснаживања некадашњих корисника Свратишта за децу.

Поступање по пресуди за накнаду штете за троје бивших запослених у Музеју Југославије (Бранко Микелић, Драгана Дедовић и Вера Ранковић). Према евиденцији Музеј нема више судских спорова. У свим споровима по Закону Музеј заступа Државно правобранилаштво Републике Србије.

3. Финансирање рада Установе (основни извор, суфинансирање из других извора, сопствени приходи, донације и слично)

Музеј се највећим делом финансира из буџета Републике Србије. Финансијским планом Министарства културе, Музеју су опредељена средства за 2022. годину у износу од 124.395 милиона динара. Након више измена Финансијског плана Министарства културе и ребаланса буџета РС, укупно опредељена средства из буџета РС за 2022. годину су износила 141.597 милиона динара, од тога 111.537 милиона динара за редовну, а 30.060 милиона динара за програмску делатност.

Од средстава опредељених из буџета РС утрошено је 137.929 милион динара, односно извршење је 97,41%. За редовну делатност утрошено је 110.037 милиона динара, односно извршење је 98,64%, а за реализацију програмских активности утрошено је 27.915 милиона динара, односно извршење је 92,83%.

Приходи од продаје (сопствени приходи) закључно са 31. децембром 2022. године износили су 40.812 милиона динара и већи су у односу на 2021. годину за 59,92%. Од остварених прихода од продаје утрошено је 28.608 милиона динара.

Из претходне године пренета су неутрошена средства у износу од 9.255 милиона динара. На расходе и издатке у 2022. години утрошено је 1.367 милиона динара.

За укупно остварене расходе и издатке у 2022. години, у износу од 167.903 милиона динара, Музеј Југославије је утрошио из буџета износ од 137.929 милиона динара, односно 82,15%, а од прихода од продаје (сопствени приходи) и пренетих неутрошених средстава из ранијих година, утрошио је

29.974 милион динара, односно 17,85%. Детаљан Извештај о извршењу буџета биће достављен Министарству културе у законском року (28. фебруар 2023. године).

У складу са Законом о јавним набавкама, у току 2022. године је спроведено и окончано укупно 11 поступака јавних набавки, од тога четири поступка набавке добара (набавка електричне енергије, елемената расвете у згради Музеја 25. мај и рачунарске опреме, опреме за домаћинство и баштенске опреме, путнички аутомобил), два поступка набавке услуга (услуге чишћења) и пет поступака набавке радова (наводњавање зелених површина, израда депоа за одлагање и чување оружја, увођење видео-надзора у депое у згради Музеја 25 мај, кречење виле „Србијанка“, израда противпожарних и аутоматских клизних врата). Укупна вредност закључених уговора износи 30.676.499,60 динара без ПДВ-а, односно 36.811.799,52 динара са ПДВ-ом.

Набавке које су изузете од примене Закона о јавним набавкама извршене су за набавку добара, у износу 19.737.804,59 динара без ПДВ-а, односно 22.967.746,45 динара са ПДВ-ом, за набавку радова у износу 1.210.196,42 динара без ПДВ-а, односно 1.429.562,71 динара са ПДВ-ом, и за набавку услуга, у износу 39.066.161,02 динара без ПДВ-а, односно 43.253.582,10 динара са ПДВ-ом.

Б: ОЦЕНА ПЛАНА РАДА ЗА 2022. ГОДИНУ – СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ, ГЛАВНЕ АКТИВНОСТИ, НАЈВАЖНИЈИ РЕЗУЛТАТИ

У контексту **матичности за југословенско наслеђе и друштвену историју**, коју је Музеј Југославије добио према новом Закону о музејској делатности, започето је мапирање и разрада методологије рада са „**екстерним**“ **баштиницима и заједницама**. Резултати рада са некима од њих представљени су у оквиру основне поставке Музеја.

На основу претходно дефинисане **Изјаве о идентитету**, а у складу са добијеним статусом матичности, настављен је рад на **артикулацији основних циљева у вези са заштитом, интерпретацијом и комуникацијом**. У току године радило се на **политици развоја фонда** Музеја Југославије, у којем је поред два наслеђена фонда дефинисано 13 нових музејских збирки, чије се континуирано ширење планира имајући у виду постојеће збирке Музеја, али и фондове у другим установама и колекцијама.

У складу са дефинисаним идентитетом Музеја и политикама развоја, **израђено је неколико процедура** које се истовремено усклађују и са новим Законом о музејској делатности: документ о уласку предмета у Музеј и вођењу примарне документације, док је процедура за руковање новим збиркама, којом се дефинишу обавезе руковаоца збирком, као и учешће осталих кустоса у развоју збирке, у финалној фази. У контексту формирања централне архиве усмених сведочанстава из скорије прошлости, у току је и израда интерних стандарда и метода прикупљања и документовања.

У оквиру рада на **теми у фокусу „Радници и фабрике“** реализовано је неколико програма: тематска изложба „О фабрикама и радницима“, гостујућа изложба „Осми километар“,

интервенције у оквиру изложбе „Музејска лабораторија“ (основна поставка Музеја), као и други едукативни и анимациони програми.

Радови на **рестаурацији фасаде зграде Музеја 25. мај** финансирају се из кредита одобреног од стране Европске банке. Радови су отпочели у јуну 2022. године, а њихов завршетак планиран је за 2023. годину.

В: АКТИВНОСТИ И ЕФЕКТИ РАДА

Главне активности и најзначајнији резултати:

- **Оснажен је тим Музеја Југославије** запошљавањем на неодређено време 3 особе са високом стручном спремом.
- **Отпочели су радови на рестаурацији фасаде и приступних платоа зграде Музеја 25. мај** који се финансирају из зајма проистеклог из споразума између Банке за развој Савета Европе и Републике Србије, а истима управља Министарство за јавна улагања Републике Србије.
- **Значајно је повећан број посетилаца** у односу на претходне две године, чиме се Музеј приближава посећености у годинама пре глобалне пандемије ковида 19. У току 2022. године Музеј је посетило укупно 86.408 особа.
- Изложба **„О фабрикама и радницима“** проглашена је за **најбољи пројекат 2021. године** одлуком чланства НК ИКОМ Србије.
- **Публиковани су и каталогизовани музејски предмети и делови збирки** који документују живот у логорима и репресивне мере током Другог светског рата из фонда Музеја Југославије у оквиру публикације **Слобода је за нас сан**.
- Настављен је рад на **обради и дигитализацији фонда**, пре свега када је реч о фотографисању (скенирању) негатива из више фотографских збирки Музеја Југославије, али и скенирању негатива музејске документације.
- Започето је систематско формирање **централне архиве усмених сведочанстава** из скорије прошлости.
- У оквиру рада на **теми у фокусу „Радници и фабрике“** реализоване су две изложбе, девет интервенција на основној поставци Музеја, као и други едукативни и анимациони садржаји.
- Организовано је **више гостовања у другим градовима** на којима се Музеј Југославије представио јавности.

1. Основна делатност

1. 1. Стање збирки – фондова

Стратешким планом Музеја Југославије као приоритет одређен је рад кустоса на музејском фонду. Ово подразумева убрзани унос предмета у музејску базу ИМУС, надокнађивање непостојеће документације, завршетак рада на формирању нових збирки и реинвентаризацију предмета.

Закључно са децембром 2022. године, у ЈИС бази отворен је електронски картон са основном обрадом за укупно 10.794 музејска предмета. У току рада на ревизијама радило се истовремено и на реинвентаризацији фонда, као и на побољшању смештаја и преамбалажирању, тамо где је то било могуће.

Значајне су такође активности које се спроводе на организацији и централизацији документарних негатива и дигиталних фотографија музејских предмета и снимању нових аналогних и дигиталних фотографија музејских предмета, како би за комплетан фонд у наредном периоду постојале фотографије према стандардима и препорукама струке.

Радна група за концепцију Музеја Југославије и систематизацију фонда наставља разраду музејске концепције и политике развоја збирки, која ће бити усаглашена са стратешким оквиром. Музејски фонд према усвојеној систематизацији чини укупно 50 музејских збирки, 35 које припадају сада затвореним фондовима (Меморијални фонд ЈБТ и Музеј револуције народа и народности Југославије) и 15 легата и збирки отвореног типа. У редовном годишњем попису музејског фонда први пут су ове године приказане и пописне табеле за новоформиране збирке Музеја Југославије, у које су ушли предмети набављени у претходним годинама.

Делови аутентичних ентеријера

Пројекат „Делови аутентичних ентеријера“ има за циљ да истражи, селектује, обради и заштити предмете из фонда Збирке делови аутентичних ентеријера. Замишљен је као вишегодишњи пројекат (2020-2024), који је започет истраживањем архивске документације података (Архив Југославије), а касније и обиласком репрезентативних објеката у Србији (Златибор, Тара, Карађорђево, Добановци). У току 2022. године настављен је рад на истраживању, селекцији и обради података о предметима, са посебним освртом на стилове израде, мајсторе дуборезаче, мануфактуре и индустрије намештаја у Југославији. У складу са тим успостављена је сарадња са Народним музејом из Зрењанина и ангажован је кустос - историчар уметности Дејан Воргић са којим је склопљен уговор у циљу истраживања, селекције и обраде података. Обрађено је 73 предмета покретног културног добра из колекције намештаја са класификацијом стила израде, године производње, мајстора и произвођача намештаја у Југославији. Истовремено, остварена је сарадња са стручним лицима у региону која се баве југословенским наслеђем и баштине предмете и артефакте о Југославији (Рок Бавчар, Словенија), као и са колегама кустосима који се баве колекцијама намештаја у репрезентативним објектима. Урађено је фотографисање предмета који су били изложени у Новом Саду (изложба „Партизанка и Фрагонар. Колекција слика Јованке Броз“) и Зрењанину (бивша фабрика намештаја „Жарко Зрењанин“), као и рестаурација и конзервација писаћег стола Јосипа Броза који је део основне поставке аутентичног простора спомен-собе у Кући цвећа.

1. 2. Конзервација и заштита фонда

Превентивна конзервација обухватила је следеће активности:

- Контролу стања збирки у депоима, првенствено у објектима унутар музејског комплекса;
- Праћење амбијенталних услова (климатски параметри t и RH) у депоима, на основним поставкама „Умро је друг Тито“ у Кући цвећа и „Музејска лабораторија“ у Старом музеју, као и контролу биолошких фактора у депоима и изложбеним просторима, замену потрошних апсорбера као помоћи у регулисању климатских услова у депоима;
- Купљено је 8 логера са даљинским читавањем, што је омогућило смањење улажења у депое и лакши увид у стање у депоима и на изложби, као и алармирање већих вредносних промена температуре и влаге;
- Редовно годишње превентивно чишћење свих депоа у којима се чувају предмети;
- Редовну набавку потрошног материјала за конзерваторске радове, као и набавку заштитне опреме за запослене у спречавању ширења коронавируса (маске, рукавице, алкохол, дезинфекциона средства);
- Мониторинг приликом паковања, предаје и враћања власнику два дела Миће Поповића;
- Припрему примопредајних картона и мониторинг приликом паковања предмета и њиховог враћања за потребе краткорочних позајмица;
- Преглед позајмљених предмета и услова у којима се они излажу за потребе обнове уговора о дугорочним позајмицама (Управа за заједничке послове републичких органа, Архив Југославије, Војни музеј, БИА, Војна гимназија, Музеј аутомобила, Канцеларија националног савета за координацију сарадње са Руском Федерацијом и НР Кином);
- За чување и складиштење предмета у депоима набављена је одговарајућа потребна опрема: 3 метална ормара, 2 померљиве полице, 15 фиока, 3 надградне фиксиране полице, 2 картотечна ормара, 2 фиокара за нацрте и 20 граничника за књиге, чиме је растерећен и олакшан смештај појединих предмета у депоима 21 и 22, као и у Пријемном депоу у згради Музеја 25. мај;
- За амбалажирање и смештај купљена је одређена годишња количина пластичних и картонских кутија, американ платна, бескиселинског папира и осталог потрошног материјала;
- Мониторинг приликом заштите зидне слике Раула Голдонија и *Мапе Титових путовања*, као и заштита скулптуре *Удовица* Ивана Мештровића (стављање заштитне кутије на скулптуру) пре почетка радова на санацији фасаде у Музеју 25. мај.

Услови за чување предмета у депоима музеја 25. мај са становишта превентивне заштите и безбедности унапређени су инсталирањем система видео надзора у сва четири депоа, заједно са инсталирањем система детекције покрета и инсталирањем система протитвпоплавних аларма. Једна мања просторија у музеју опремљена је сошкама од челичног лима за безбедан смештај највреднијих предмета из збирке оружја. И у овој

просторији, која добија статус депоа, инсталиран је видео надзор, систем детекције покрета и противпоплавни аларм, а опремање ће бити довршено уградњом противпожарних врата.

Куративна конзервација обухватила је:

- Конзерваторске интервенције различитог обима и нивоа на укупно 210 инвентарних јединица (скулптуре у парковском простору – 2 инвентарне јединице, предмети који су преузети из објекта Резиденција – 4 инвентарне јединице; Техничка збирка – 9 инв. јединица, Збирка фото-апарата и опреме – 8 инв. јединица, Збирка лова и риболова – 19 инв. јединица, Збирка маршалских униформи – 2 инв. јединице, Збирка фото-албума – 2 инв. јединице; Фото-архива Ј. Б. Тита – 52 негатива;
- За потребе излагање на изложби „О фабрикама и радницима“ конзервирано је 8 инвентарних јединица од текстила и дрвета;
- За потребе допуне основне поставке „Музејска лабораторија“ конзервирано је 89 инвентарних јединица (предмети са омладинских радних акција);
- За изложбу „Партизанка и Фрагонар“ конзервирано је 48 инвентарних јединица од слоноваче, дрвета и племенитих метала;
- За изложбу „Вољени Маршал: импресије о времену 1948-1977“ у Бору конзервирано је и позајмљено 11 инвентарних јединица од метала, дрвета и текстила;
- За потребе фотографисања за публикацију „Слобода је наш сан“ конзервирано је 4 инвентарне јединице из Збирке историјско-меморијалних предмета.
- У току године ангажовањем спољних сарадника – конзерватора урађена је конзервација више угажених предмета из фонда Музеја Југославије.
- Конзерваторски третман слике *На плажи* Саве Шумановића урадила је Кристина Хорјак, конзерваторка Народног музеја у Београду. Слика је потом презентована на изложби „Сава Шумановић и европски реализми између два светска рата“ у Спомен-збирци Павла Бељанског;
- На конзервацију је Архиву СПЦ предато (према приоритету стања) 28 предмета из Збирке штампаног материјала и Збирке – Библиотека целина Јосип Броз Тито (географске карте, плакати, леци, прогласи, говори);
- Конзерваторски атеље *Geppetto* пружио је услугу конзервације радног стола Ј. Б. Тита са изложбе у Кући цвећа, као и конзервације више предмета на папирном носачу (фото-албуми, обвезнице, 1 литографија);
- Иван Илић, конзерватор Етнографског музеја, урадио је конзервацију више предмета од коже и метала из Збирке оружја и војне опреме;
- Милица Николић пружила је услугу конзервације неколико предмета из Легата Мирка Ловрића;
- У Заводу за биоциде и медицинску екологију урађена је стерилизација дела Библиотеке Музеја Југославије (46 кутија), писаћег стола из Збирке Делови аутентичних ентеријера и тепиха из Етнографске збирке.

1. 3. Документација и дигитализација грађе

Дигитализација музејског фонда реализована је у непрекидном трајању од јануара до краја децембра 2022. године. **Дигитализација музејских предмета**, која се ослања на музејску инфраструктуру, настављена је у оквиру фотографских збирки и легата које воде кустоси Музеја. У овом процесу ради се фотографисање негатива на репро-столу, док се процес наставља развијањем снимака у Photoshop-у, подешавањем светлих и тамних тонова, подешавањем контраста, основним ретушем нечистоћа, кроповањем, као и колорним уједначавањем серије фотографија. У току године фотографисано је на репро-столу око 15.000 негатива и слајдова, процес развијања урађен је за 719 фотографских филмова, а обрађено је 15.296 фотографија. Сви негативи који су фотографисани на репро-столу су инвентарисани и упаковани у адекватну архивску амбалажу. Дигитализација обухвата и документарну обраду снимака (метоподатке који се односе на место и време снимања, аутора, теме, контекст настанка и личности на фотографијама). **Унапређење и одржавање инфраструктуре за дигитализацију** настављено је набављањем опреме за дигитализацију (лаптоп, штампач, бежични миш, фото-апарат, објектив, тригер, батерија за фото-апарат, Tether кабл), као и опреме за потребе фотографисања предмета, снимање интервјуа и манипулацију дигиталним фајловима (фото-позадина, носач позадине, две булице-микрофони, две манекен лутке, тканине за потребе фотографисања, флеш меморије). Набављене су и фото-кутије, омотнице, картице и други материјал неопходан за смештај, обележавање и одговарајуће чување негатива и фотографија према прописаним стандардима.

За потребе **примарне документације**, ангажован је професионални фотограф који је фотографисао музејске предмете. Испоручио је музејској документацији црно-беле негативе предмета (формат 6х6 цм), колор снимке предмета у високој резолуцији и црно-беле контакт копије предмета. Сваки предмет је фотографисан онолико детаљно колико захтева његов значај, угроженост и израда. За потребе даље употребе колор снимака, фотограф је био ангажован и на компјутерској обради изабраних снимака, у складу са препорукама. На овај начин, укупно су дигитализована 44 музејска предмета, број додатних колор снимака предмета је 212, док је компјутерски дигитално обрађено 188 снимака. За потребе дигитализације Збирке поклона – етнологија, поред фотографисања предмета и обраде снимака, снимљен је материјал за кратак видео о предметима из те збирке. За потребе дигитализације Збирке поклона – минерали, идентификовани су, детерминисани и дигитално фотографисани сви предмети из те збирке (69 инвентарских јединица и 856 комада). Обраду и фотографисање обавио је кустос Природњачког музеја у Београду др Александар Луковић. Ангажовани су и професионални фотографи за фотографисање изложбених поставки и музејског комплекса за потребе документације и комуникације.

Ангажоване су две сараднице на пословима дигитализације, али с обзиром на то да су добиле стипендије за студенте докторских студија Министарства науке, технолошког развоја и иновација, уговори су раскинути, а оне су започеле приправнички стаж у Музеју. Потом је ангажована једна сарадница на пословима дигитализације. Укупно су обрадиле 1491 фотографију из Фото-архива Јосипа Броза Тита, скенирале су и евидентирале регистраторе са документацијом аквизиција (1960-

1992, 2003), скенирале су 455 музејских предмета, скенирале, евидетирале и похраниле око 2300 негатива из музејске документације, од чега је 300 било на стаклу.

У оквиру базе фотографија **Визуелни архив Југославије** исправљане су мање недоследности и база је пребачена на музејски сервер. Кустоси су обрађивали фотографије и припремали пристојеће податке о предметима према већ утврђаној схеми метаподатака.

Стварање основа за **Усмену архиву Музеја Југославије (УАМЈ)** започело је 2022. године истраживањем методологије спровођења и документовања усмених сведочанстава, добрих пракси у институцијама културе у Србији, Хрватској и Словенији, као и снимањем 9 аудио-визуелних интервјуа у продукцији Музеја (502 минута материјала) и њиховом транскрипцијом.

У току године, а у складу са вишегодишњим планом вршења **ревизија музејског фонда**, завршена је ревизија следећих збирки:

- Збирка поклона – фото-албуми, слајдови и урамљени портрети (МЦ ЈБТ)
- Лични снимци, фото и кино опрема (МЦ ЈБТ)
- Збирка – Библиотека целина Јосип Броз Тито, Библиотека Музеја револуције народа и народности Југославије, Библиотека Меморијалног центра „Јосип Броз Тито“, Библиотека Музеја 25. мај и Стручна библиотека Музеја Југославије.

Према истом плану, радило се на ревизији следећих збирки:

- Збирка поклона – техника (МЦ ЈБТ)
- Збирка привредно-техничког развоја (МРННЈ)
- Збирка поклона – етнологија (МЦ ЈБТ)
- Збирка поклона – примењена уметност (МЦ ЈБТ)

1. 4. Стручна библиотека

Библиотечко-информациона делатност Музеја Југославије током 2022. године обухватала је рад на заштити, допуни, ревизији и обради фонда библиотеке, као и коришћење библиотечко-информационе грађе и извора Музеја за различите намене.

На основу надзора над стручним радом из 2021. године, који је спровела Библиотека града Београда као матична библиотека, рад на ревизији фонда је постављен као приоритет. Настављен је и завршен рад на ревизији библиотечко-информационе грађе и извора Музеја, након чега су састављени Извештај и Записник о ревизији, као и пратећи прилози. Библиотеци града Београда послата је документација о ревизији, као и Извештај о предузетим мерама наложеним у Записнику о обављеном надзору над стручним радом бр. 1361 од 13. 04. 2021. Током рада на ревизији, започета је према приоритету стања конзервација и рестаурација 28 јединица некњижне грађе, односно музејских предмета (географске карте, плакати, леци, прогласи, говори) у Архиву Српске православне цркве. Извршена је стерилизација укупно 1785 монографских и раритетних

публикација из фонда Библиотеке у Заводу за биоциде и медицинску екологију. У оквиру редовне годишње превентивне конзервације библиотечких јединица чишћене су просторије депоа, као и полице на којима је смештена књижна и некњижна грађа.

Рад на ревизији у великој мери утицао је на наставак рада на обради фонда у систему COBISS3. Унети су библиографски подаци о 101 јединици библиотечно-информационе грађе и извора Музеја Југославије преузимањем библиографских записа из узајамне у локалну базу података и додавањем нових поља 996 у базу COBIB.SR.

На плану рада са корисницима, припремљене су и дате на коришћење публикације, као и пружене информације о библиотечно-информационој грађи Музеја Југославије. Корисници библиотеке и библиотечких услуга били су запослени, сарадници и стажисти у Музеју (11) и спољни сарадници (4) у циљу истраживања, обраде предмета, описивања фотографија, израде докторске дисертације, писања приказа књиге, издавања публикације, припреме изложбе Александра Зографа у Паризу, као и излагања на изложбама „Партизанка и Фрагонар“ у Галерији Матице српске и „Музејска лабораторија“ у Музеју Југославије.

Део фонда Библиотеке Музеја Југославије представљен је кроз описе и осврте на поједина издања и библиографију радова о логорима и злочинима током Другог светског рата, са 184 библиографске јединице у публикацији *Слобода је за нас сан*.

Фонд Стручне библиотеке је увећан, према потребама кустоса и смештајним капацитетима, за укупно 122 јединице библиотечно-информационе грађе и извора кроз куповину, поклоне и размену публикација. Купљено је 15 нових издања.

За рад у библиотеци и заштиту фонда, поред основног канцеларијског материјала и радне заштитне опреме, набављене су екстерне меморије за чување и пренос података, папири и лепенке за облагање и чување књижне и некњижне грађе, тубе за чување географских карата, торбе футроле за пренос књижне и некњижне грађе и сигурносна кутија за кључеве.

1. 5. Рад са корисницима збирки

Музеј Југославије је у оквиру повећања отворености и транспарентности свог рада током 2022. године одржавао **добру међуинституционалну сарадњу**, као и **сарадњу са истраживачима и корисницима збирки** којима пружа услуге. Најбројнији захтеви упућени су за истраживање и коришћење грађе из фотографских колекција, али и за фотографисање или позајмљивање предмета из других збирки.

За потребе различитих изложби **фотографије из фонда Музеја Југославије** користили су: Ана Добрашиновић и Дијана Вучинић (изложба о Светлани Кани Радевић у црногорском павиљону на Бијеналу архитектуре у Венецији и касније у Модерној галерији у Подгорици), Музеј града Ријеке (поставка на броду „Галеб“), Народна библиотека Србије, Меморијал за убијене Јевреје Европе у Берлину (изложба на отвореном „Геноцид над Синтима и Ромима Европе“), Музеј савремене

уметности у Београду („Јубилеј – 100 година од рођења Миодгага Б. Протића“), Institute of National Remembrance, Kielce branch (“Un(judge) crimes”), Међуопштински музеј у Камнику („Skrivnostne poti negovskih čelad“), Музеј примењене уметности у Београду („На стакленом путу: Уметност стакла и репрезентација у Србији 1850-1950“), Градски музеј Вршац („Стварање једне земље“, изложба посвећена годишњици рођења и смрти народног хероја Жарка Зрењанина), Музеј рударства и металургије у Бору („Вољени маршал: импресије о времену 1948-1977“).

Објављивање фотографија у публикацијама одобрено је следећим корисницима: Александру В. Милетићу (*Сарадник, противник, непријатељ. Идејно политичка делатност Милована Ђиласа 1945-1954*), Ивани Сиџимовској (постдокторски рад из уметности на Универзитету у Берлину), Милоју Савићу (магистарски рад на Универзитету *Pompeu Fabra – ELISAVA*, Барселона), Ивани Полић (докторски рад на Универзитету Калифорније у Сан Дијегу), Архиву Југославије (каталог изложбе „Београд – Рабат 65 година дипломатских односа 1957-2022“, *Водич кроз фондове Архива Југославије 1945-2006*, књига 6), Анђелки Бадњар Гојнић (докторска дисертација на Универзитету у Ахену), Повијесном и поморском музеју Истре (*Филмски фестивал у Пули*), Бојану Линдицу (Календар за 2023. годину), др Ђорђу Борозану (чланак у *Зборнику Матице српске за ликовне уметности*, број 50), Музеју Савремене уметности у Лиону (каталог изложбе Јасмице Цибиц), Агустину Косовском (научни чланак), Наташи Јагдхун (*Post-Yugoslav Metamuseums*), проф. Милану Ристовићу (научни чланак), Јулији Шапић (уџбеник српског за странце), Катарини Гец (мастер теза на Универзитету у Гдањску *Spoimenik – Monuments of Yugoslavia*), Саши Додевском (научни чланак у часопису *Македонски архивист*), Ивану Андријанићу (*Croatian-Indian links*), Издавачкој кући „Фрактура“ (књига *Казалиште за народ*), Ненаду Лукићу (стручни чланак о фабрици Посавина за часопис *Флогистон*) Асоцијацији Игор Забел за културу и теорију (*Memorial production in Socialist Yugoslavia 1945-1990*), Магдалени Саигер (*Wanderungen eines Ortes. Die Geschichte der Alten Messe [Staro Sajmište], Belgrad*), Јану Кирину (магистарски рад на Архитектонском факултету у Љубљани под називом „Prenova gradu Socerb“), Историјском институту Универзитета Црне Горе („Црна Гора на политичкој и културној мапи Европе“), Полу Стабсу (“Socialist Yugoslavia, Decoloniality and the Non-Aligned Movement”, у Darko Fritz (ed) *20th Century Heritage*), Лукасу Реману (“Static: Thoughts and Research from Global Dis:connect“), Филипу Крчмару („Почасни грађани Великог Бечкереча, Петровграда и Зрењанина 1858-1994“), Амброзини Ружић (магистарски рад на Универзитету у Трсту под називом „Култ личности Јосипа Броза Тита“), Миладину Милошевићу („Српско-шведске и југословенско-шведске дипломатске везе и односи 1882-1992“), Свену Спикеру (*Art as demonstration*), Зорану Бајину (научни чланак у часопису *Историја 20. века*), Браниславу Јоцићу (*Монографија ФК Црвена звезда*), Катји Тилевич (*Marina Abramovic: A Visual Biography*), Фондацији „За српски народ и државу“ (*Часопис за политичку теорију и праксу „Напредак“*).

У више наврата **за потребе продукције документарног програма** фотографије су уступане Радио-телевизији Србије. Центру за демократску транзицију из Подгорице уступљене су фотографије за продукцију документарног серијала „Историјски ревизионизам“, *SenseProduction* из Београда за филм „Домаћинство за почетнике“, *Hurropolis* продукцији за филм „Поред нас“, Квентону Милеру за филм „Коки“, Марији Милинковић и Марији Зурнић са Архитектонског факултета у Београду за кратки филм о архитектури Новог Београда “Central Committee Kameraschwenk“, Телевизији Н1 за

документарни филм „Пријатељица“, продукцијској кући *Zeta productions* за документарни филм о Брионима за француски канал *Tour l'histoire*.

Часописи и електронски медији који су користили фотографије из фонда Музеја Југославије: *Лице улице*, *BBC News на српском*, тједник *Експрес*, *Радио Слободна Европа*, *Euronews Србија*, *24 сата Хрватска* и *Недељник*.

У више наврата фотографије су уступане Министарству спољних послова и Министарству културе за потребе протоколарних поклона. Више истраживача и научника користило је фотографије из фонда Музеја Југославије за потребе научних презентација.

Митји Великоњи, редовном професору на Одсеку за културологију Универзитета у Љубљани, уступљено је 19 репродукција уметничких дела која је Тито добио из земаља Покрета несврстаних за потребе објављивања у публикацији *Robovi, stičišča in utopije prijateljstva. Spregledane kulturne izmenjave v senci politike*, у издању Института за новију историју и Академије за ликовне уметности Универзитета у Љубљани.

Репродукција слике Ђелоша Ђокаја *Руговска легенда* из фонда Музеја публикована је у монографији о овом аутору.

Тијани Вуковић, са Варшавског универзитета, уступљене су фотографије са изложбе „Југославија од почетка до краја“ за потребе књиге *Regaining the Past. Yugoslav Legacy in the Period of Transition: The Case of Formal and Alternative Institutions of Art and Culture in Serbia at the End of the 20th and the Beginning of the 21st Century*.

Дело Младост – краљица живота Влаха Буковца публиковано је у Читанци за 3. разред средње школе у издању Завода за уџбенике.

Музеју града Београда уступљене су репродукције дела Бете Вукановић из фонда Музеја за коришћење у монографији ове уметнице.

Институту за савремену историју за публикацију *Комунистички покрет отпора у Београду 1941-1944* уступљене су четири уметничке представе страдања на Бањици, као и репродукција Ђурђа Теодоровића *Сутјеска*.

Винко Ковач, докторанд модерне и савремене повијести на Филозофском факултету у Загребу, који се у оквиру институционалног пројекта бави хералдичком баштином и симболима моћи друге половине 20. века, као главни извор за анализу користио је штафете хрватске провенијенције из фонда Музеја.

Александар Новаковић, историчар и драматург из Београда, истраживао је документацију везану за завршну свечаност и прославу Дана младости 1972. године.

Предмети за излагање позајмљени су следећим установама:

Музеју примењене уметности позајмљен је стаклени сервис са грбовима СФРЈ и социјалистичких република за излагање на изложби „На стакленом путу: Уметност стакла и репрезентација у Србији 1850-1950“.

Музеју рударства и металургије у Бору позајмљено је 11 предмета за излагање на изложби „Вољени маршал: импресије о времену 1948-1977“ у периоду од 15. децембра 2022. до 1. фебруара 2023. године.

Музеју ФК Црвена звезда позајмљен је један предмет (лопта са потписима играча ФК Црвена звезда из 1954) за излагање на изложби посвећеној 100-годишњици рођења Рајка Митића од 2. до 20. децембра 2022. године.

Спомен-збирци Павла Бељанског уступљена је слика Саве Шумановића *Крај језера* за излагање на изложби „Сава Шумановић и европски реализми између два светска рата“.

Галерији Матице српске уступљено је дело *Сањарење* Габријела Корнелијуса фон Макса на привремено коришћење за потребе реализације међународне изложбе о српском симболизму „Живот – Сан – Смрт. Европски оквири српског модернизма“, која је трајала од 5. новембра 2021. до 31. јануара 2022. године.

Музеју науке и технике позајмљено је 5 предмета из Збирке поклона – техника ради излагања на изложби „О фабрикама и радницима“, коју су две установе партнерски реализовале.

Са неколико институција у Србији постоје уговори о позајмици експоната и мобилијара, који се обнављају сваке или сваке друге године. Те установе су: Министарство културе Републике Србије, Управа за заједничке послове републичких органа, Војни музеј, Музеј науке и технике, РЕМБАС, Војна гимназија, Војна установа „Карађорђево“, Астрономска опсерваторија „Руђер Бошковић“, Музеј аутомобила, Архив Југославије, Канцеларија националног савета за координацију сарадње са Руском Федерацијом и НР Кином и БИА.

1. 6. Аквизиције

- Настављено је са формирањем Легата Стевана Крагујевића. У једном наврату преузета је грађа која чини овај легат: оригинални негативи, фотографије и документација;
- Започето је преузимање фото-архиве листа *Младост* (иако још увек није потписан уговор) од некадашњег шефа фото-службе овог листа Милана Симића. Од краја 2021. до краја 2022. преузето је укупно 1027 омотница негатива лајка формата (више од 30.000 снимака), 80 дијапозитива формата 6x6 цм и 50-так фотографија изложбеног формата;
- Господин Милош Јуришић из Београда поклатио је Музеју већи лот личних докумената и штампаног материјала;
- Од Милоша Тодоровића из Београда добијена су на поклон три предмета, поклона које је његов отав Мијалко Тодоровић добио приликом вршења функције председника Савезне скупштине СФРЈ;

- Три штафете пристигле су 25. маја.
- Међу дародавцима Музеја са појединим предметима су и Марија Васиљевић, Миша Лазаревић, Јагода Павловић и Радован Цукић;
- Од господина Драгана Павловића из Београда откупљена је колекција од 81 акције и обвезнице, углавном из периода Краљевине Југославије за попуну Нумизматичке збирке;
- Од господина Милоша Јуришића из Београда откупљена је разна грађа, коју чине тродимензионални предмети, фотографије и разгледнице, углавном из периода Краљевине Југославије, за попуну збирки фотографија и разгледница, Збирке употребних предмета и Историјско-меморијалне збирке;
- Од господина Душка Јакића из Сурчина откупљена је већа количина грађе коју чине плакати и леци, фотографије и разгледнице, акције и обвезнице, набављачке и потрошачке карте и један тродимензионални предмет, углавном из периода Краљевине Југославије;
- Од господина Дејана Крагића из Сремске Каменице откупљена је већа количина грађе коју чине плакати и штампани материјал, документи и рукописи, фотографије и тродимензионални предмети, из периода Краљевине Југославије и Другог светског рата;
- Од господина Милоша Шарца из Ниша откупљена је лутка „Лепа Брена“ за попуну Збирке употребних предмета;
- Од уметничког дуа Владана Јеремића и Рене Редле откупљен је њихов рад *Абцеда жељезаре* у циљу развоја Збирке модерне и савремене уметности;
- Од уметничког дуа *Доплгенгер* откупљена су два њихова видео-рада, *Неименовани фрагменти #1* и *Неименовани фрагменти #2* у циљу развоја Збирке модерне и савремене уметности.

2. Програми

2. 1. Изложбе реализоване у продукцији Музеја Југославије

Индустријско наслеђе

Изложба „О фабрикама и радницима“, заједнички пројекат Музеја Југославије и Музеја науке и технике, представила је тему индустријализације из различитих перспектива – од друштвено-политичке, културне и историјске до техничко-технолошке. Осмислио је кустоски тим ова два музеја: Ада Влајић и Рифат Куленовић из Музеја науке и технике и Јована Недељковић и Радован Цукић из Музеја Југославије. Изложба је представљена публици у два комплементарна дела, једном у Музеју Југославије (отвореном 1. децембра 2021) и другом у Музеју науке и технике (отвореном 7. децембра 2022).

На изложби је презентовано пет индустријских локалитета који на парадигматичан начин представљају развој и функционисање индустрије на овим просторима у различитим историјским, политичким и друштвеним околностима: рудници бакра у Бору и Мајданпеку, текстилна индустрија у Лесковцу, Електронска индустрија Ниш, Комбинат „Серво Михаљ“ у Зрењанину и Војно-технички завод у Крагујевцу. Преко ових локалитета приказани су бројни феномени који се

везују за процес индустријализације: улога капитала, положај радничке класе, раднички стандард и (принудни) рад, природна условљеност индустрије и промене у природној средини које настају индустријским деловањем, као и веза индустрије и науке. Изложбени материјал чине индустријски производи, модели и машине, уметнички радови, фотографије и видео-материјал.

Део изложбе у Музеју Југославије фокусира се на индустрију посматрану кроз преламање сложених, пре свега, друштвених и политичких односа, док је на изложби у Музеју науке и технике акценат стављен на технологију и процесе производње. Поред кустоског тима ова два музеја, у припреми изложбе такође су учествовали Мира Луковић, Мира Ниношевић, Драган Стојменовић и Стеван Голубовић, као сарадници за поједине локалитете. Ауторка поставке је Бреда Бизјак, а графичко обликовање радио је Саша Панчић. Реализацију изложбе помогле су позајмицама предмета и визуелних докумената бројне установе културе и појединци.

Током 2022. године изложбу у Музеју Југославије посетило је 20.277 посетилаца, а трајала је до 15. маја 2022. Одлуком чланства НК ИКОМ Србије изложба „О фабрикама и радницима“ проглашена је за најбољи пројекат 2021. године.

2. 2. Остали програми Музеја Југославије

Изложбе у припреми

Јежева кућица – носталгија и заједничко наслеђе

Припрема изложбе је партиципативни процес у којем кустоскиње креирају изложбу заједно са децом и одраслима којима је ова прича важан део сећања на детињство. Поред истраживања архивске и музејске грађе, у плану су интервјуи са онима који су се бавили овом причом и југословенским наслеђем, или им *Јежева кућица* лично много значи. Важан део процеса рада базира на активном учешћу заједнице, пре свега деце из целог региона која ће нам у оквиру радионица дати смернице за конципирање саме изложбе, њене архитектуре и дизајна.

Током 2021. реализовано је истраживање у архиву САНУ, у Легату Бранка Ћопића. Реализована су и два истраживачка путовања у Сарајево и Загреб, а том приликом остварене су сарадње са институцијама и појединцима из региона. Договорена је и сарадња са интердисциплинарним тимом истраживача. Тијана Тропин из Института за књижевност реализовала је истраживање о илустрацијама *Јежеве кућице*. Маријана Хамершак из Етнографског института у Загребу прикупила је и обрадила грађу везану за *Јежеву кућицу* у лектири и полемике које су пратиле овај случај, а Дубравка Зима истражила је порекло ове приче у фолклору и дечјој литератури. Јасминка Петровић, списатељица за децу, и Ана Пејовић укључене су у рад на припреми будући да раде на пројекту који има за циљ да се *Јежева кућица* на нове начине укључи у школски програм. Јасминка Петровић је за потребе изложбе урадила предлог књижевног пратећег програма, а Ана Пејовић је била укључена у припрему предлога визуелизација хронологија на изложби. Остварена је сарадња са Факултетом примењене уметности у Београду и студенти сценографије такође ће се укључити у процес припреме изложбе. Са Центром за интеграцију младих договорене су радионице са децом

корисницима Свратишта. Вера Јовановић, тумачица за српски знаковни језик, превела је *Лежеву кућицу* на знаковни језик и тако је учинила доступном Заједници глувих. У плану су радионице са децом из заједнице.

Током 2022. године реализоване су радионице са децом у Загребу (Етнографски музеј), Београду (изложбена сала Музеја Југославије, где ће бити изложба) и Сарајеву (Хисторијски музеј БиХ). Радионице су реализоване са децом узраста од пет до десет година са подручја где је *Лежева кућица* била најпопуларнија у југословенском контексту. Систематизовани су резултати свих радионица, а дечије жеље које су се најчешће понављале постале су окосница конципирања ове изложбе.

Следећа фаза рада на поставци било је формирање финалног тима, који је укључио архитекту, дизајнера звука, графичку дизајнерку, сценографа и уметнички колектив. Водећи се предефинисаним параметрима, који су произашли из партиципативног рада (деца, студенти сценографије, група истраживача...), тим је заједно са кустоскињама радио на финалном развоју концепта изложбе. До краја 2022. године завршено је детаљно архитектонско решење, израђени су поједини елементи поставке и креирани су звучни записи који ће бити репродуковани на изложби. Реализован је службени пут у Берлин како би се на исти начин радило са дизајнерком изложбе и развио визуелни идентитет изложбе, као и линија сувенира која најављује изложбу (креамички украси за јелку инспирисани дечијим цртежима који су настали на радионицама).

Изложба је првобитно планирана за крај 2022. године, након завршетка радова на фасади Музеја 25. мај. Како су рокови за завршетак радова на рестаурацији зграде у којој ће бити постављена изложба померени за средину 2023, изложба ће бити отворена у септембру 2023. године.

Пројектом руководе Мирјана Славковић и Сара Сопић, кустоскиње Музеја Југославије.

Графити

Пројекат је део ширег истраживања културе постјугословенског колективног сећања у контексту постсоцијалистичких идеологија и урбаних (пот)култура. Циљ пројекта је да преиспита како се сећања на другу Југославију и њене политичке лидере, као и на социјализам и партизански отпор, реартикулишу кроз дијалог графита са политичким садржајем у периоду након дезинтеграције СФРЈ.

Како је изложба планирана за 2023. померена за 2024. годину, због радова на рестаурацији фасаде и приступних платоа зграде Музеја 25. мај, одлучено је да се током 2023. реализује зборник стручних текстова о политичким графитима у свим бившим југословенским републикама. Припрема и уређивање планиране публикације реализовани су делом током 2022. године, и то у сарадњи са коаутором пројекта Митјом Великоњом, културологом из Словеније и аутором књиге *Политички графити*. Тим поводом током целе године организована је серија онлајн састанака, а у септембру 2022. и тродневни сусрет у Хрватској поводом дефинитивног конципирања публикације, одабира аутора и тема, реализације уредничких састанака са ауторима и слично.

Тада је са ауторима договорено да се део текстова реализује у другој половини 2022, а други део у првој половини 2023. године. Тим трагом, у 2022. прикупљени су текстови 3 аутора (Јасмина Хасановића, Ерика Ушића и Грегора Булца из БиХ, Хрватске и Словеније), а преузет је и део приватног архива Ерика Ушића, који чини 438 фотографија са 91 локације из Истре на којима су забележени сачувани графити из друге половине 40-их година 20. века који сведоче о политичким борбама око разграничења на том подручју током поратних година. Такође, предвиђено је да се ураде интервјуи са истраживачима и уметницима који се у својој пракси дотичу овог питања, па је у том смислу постигнут договор са три уметника и две групе истраживача.

Реализација зборника стручних текстова о политичким графитима има за циљ да створи теоријску и стручну платформу за концептуализацију планиране изложбе. У том смислу, уреднички су предвиђене проблемске целине: историјска перспектива наслеђа политичких графита кроз интерпретацију примера ове праксе из социјалистичког периода; питање функције политичких графита у савременом тренутку, и то у контексту тзв. „меморизације прошлости“ и/или критике актуелне друштвено-политичке стварности; анализа визуелног и/или дискурзивног аспекта политичких графита; питање њиховог архивирања и музеализације, као и последице њихове институционализације; компаративна анализа наслеђа, функције и визуелно-језичке перспективе политичких графита у другим географским и политичким контекстима.

Пројектом руководе Марија Ђорговић и Симона Огњановић, кустоскиње Музеја Југославије.

Гастарбајтерске приче *С оне стране Пливе*

Изложба о југословенским радницима на привременом раду у иностранству **„Југо, моја Југо – гастарбајтерске приче“** један је од стратешки важних дугорочних пројеката Музеја Југославије. Изложба се бавила једним запостављеним сегментом друштвене историје, а резултати мултидисциплинарног архивског и теренског истраживања презентовани су у Музеју Југославије 2016/ 2017. године. Основна намера била је да се скрене пажња јавности са макро историјских наратива ка микро историјама и кроз мултивокалну перспективу обогате знање и представе о југословенском искуству, као и да се помере границе између испитаника и истраживача, кустоса и предмета интерпретације. Зато су у првом плану били гласови самих радника, а тек затим и интелектуалаца и тумача.

С обзиром на то да су радници одлазили на „привремени рад у иностранство“ из различитих крајева Југославије, а истраживање је првобитно обављано само у Србији, планирано је да се, кроз сарадњу и партнерства са институцијама, организацијама и појединцима из региона, настави и у другим бившим југословенским републикама.

Изложба **„Гастарбајтерске приче *С оне стране Пливе*“**(назив песме Силване Арменулић са снажном симболиком међу гастарбајтерима из БиХ), започета 2022. године истраживањем у Босни и Херцеговини, у наредној фази у сарадњи са локалним гастарбајтерима и стручњацима треба концептуално и архитектонски да буде модификована, допуњена и представљена у Хисторијском музеју Босне и Херцеговине. Предмети који су прикупљени на теренским истраживањима у Србији

представљаће језгро изложбе у Сарајеву, која ће бити допуњена новим артефактима. Поводом овог гостовања 2023. године планирано је да се изради расклопива сценографија чији елементи треба да буду адаптивни, од лаких материјала и погодни за путовање, а музејска усмена архива биће обогаћена снимцима са теренских истраживања у Босни и Херцеговини.

У овој фази рада развијена је и формализована сарадња са Хисторијским музејом Босне и Херцеговине, формирана је мрежа сарадника и обављен је већи део теренских истраживања. Обављени су и прелиминарни договори о архитектонском решењу и другим појединостима реализације изложбе.

Према претходном плану, реализована су три одласку у БиХ. Приликом првог боравка у Сарајеву, у јулу, постигнут је прелиминарни договор у вези са реализацијом изложбе, формирањем оперативног тима сарадника и мапирањем теренског истраживања у Сарајеву и околини. У октобру је реализован службени пут у Добој, где је остварена сарадња са Архивом Републике Српске и обављено архивско и теренско истраживање и снимање интервјуа. У децембру су прецизирани договори у Сарајеву и снимљени разговори са људима са гастарбајтерским искуством у Сарајеву и Кисељаку.

Пројектом руководи Александра Момчиловић Јовановић, кустоскиња Музеја Југославије.

Изложба Александра Зографа у Српском културном центру у Паризу

Од 16. марта до 1. априла 2023. године у Српском културном центру у Паризу биће одржана изложба „Речи у рату или о (не)могућностима сведочења“.

Музеј Југославије препознао је вредност и значај уметничке праксе Саше Ракезића – Александара Зографа, која укључује специфичан облик апропријације артефаката културе и њиховог поновног оживљавања у уметничком контексту. Грађу за своје радове Саша Ракезић најчешће проналази у сусрету са одбаченим личним предметима или заборављеним историјским документима, које проналази на бивљим пијацама или у библиотекама, те приватним или јавним архивама. Овим поступком, како сам истиче, ставља себе у позицију „медијатора између јавности и сметлишта историје“, који у пољу уметности у извесном смислу реализује и кустоску и музеолошку функцију.

Почетак сарадње представљало је излагање два стрипа која тематизују априлско бомбардовање 1941. године у контексту обележавања 75 година од краја Другог светског рата, у виду интервенције на основној музејској поставци, као и публикавање свих стрипова овог аутора о Другом светском рату који, како каже, представљају срж његове укупне уметничке продукције.

Током 2022. године радило се на осмишљавању концепта проширене изложбе за Културни центар Србије у Паризу под називом „Речи у рату или о (не)могућностима сведочења“, који укључује 12 одабраних стрипова у којима главни актери користе језик као носеће средство отпора или рефлексије властите позиције у ратним околностима, артикулишући их у различитим форматима писане и живе речи – пишући писма, дневнике, поезију, објављујући отпорашке новинске листове

или протестујући кроз живу реч и директну конфронтацију, која је касније била забележена у службеним извештајима. Поред одабраних стрипова, груписаних у 5 категорија: писма, дневници, новински листови, уметничко стваралаштво и протестна реч, на изложби ће бити представљени и предмети из музејског фонда који директно кореспондирају са овом типологијом.

Изложба је померена за март 2023. у договору са представницима Министарства културе, али је продукцијски већи део остварен у 2022. години.

Кроз објектив

Изложба радног назива „Кроз објектив“ замишљена је као вишегодишњи изложбени пројекат током којег ће се посетиоци сваке године кроз богат фотографски фонд Музеја Југославије упознавати са аналогном фотографском техником у контексту југословенског наслеђа. У 2022. години фокус је био на дефинисању и контактирању сарадника и истраживању теме фото-аматерства и аналогне фотографске технике у Југославији. У ту сврху реализовано је студијско путовање у Загреб и Самобор са акцентом на истраживању наслеђа „Фотокемике“, једине фабрике у Југославији која се бавила производњом фото-материјала и која је имала важну улогу у промовисању аматерског бављења фотографијом. Том приликом урађени су интервјуи са некадашњим радницима „Фотокемике“, Ђурђом Вуковић и Јосипом Шоићем, као и са уметником Силвестром Колбасом који се кроз свој уметнички рад детаљно бавио изучавањем „Фотокемике“. Такође, посећени су Технички музеј и Музеј за умјетност и обрт у Загребу како би се у оквиру њихових колекција евидентирало наслеђе „Фотокемике“. Фокус је био и на дигитализацији аналогне фотографске грађе која је релевантна за изложбу и обуци у процесима дигитализације аналогне фотографске грађе, као и на куповини опреме за потребе израде интервјуа који ће бити презентовани на изложби.

Пројектом руководе Марија Васиљевић и Милица Томић, кустоскиње Музеја Југославије.

2. 3. Рад на основној поставци

Пројекат „Музејска лабораторија“ рефлектује рад на основној поставци Музеја Југославије. Полазећи од музејског фонда као главног извора за истраживање друштвених појава и историјских тренутака важних за разумевање искуства живота у Југославији, ова изложба преиспитује југословенско наслеђе и саму институцију Музеја. Осим кустоса, у *лабораторију* су укључени и други стручњаци, различите заједнице, као и публика, док су уметничке интервенције на поставци део праксе заједничког промишљања југословенског наслеђа са актерима локалне уметничке сцене коју наш Музеј континуирано афирмише.

Поставка је замишљена је тако да симулира структуру фонда Музеја Југославије. Представљен је састав и карактер збирки, сугерисан однос међу њима и начин на који се Музеј развија. Изложба посредно представља историјат Музеја, док уједно инсинуира процес константног стварања *наслеђа* – онога што треба да се негује из онога што је наслеђено. Она претендује да постави темељна питања баштињења југословенског наслеђа. Поставка је модуларно флуидног карактера,

те се у њу периодично уводе измене различитог типа и обима. Експонати који се излажу први пут претходно се подвргавају конзерваторском третману. За сваку од измена израђују се и штампају одговарајуће пратеће легенде, као и додатни музеографски елементи и мобилијар.

Музеј је у току 2022. године отпочео нови циклус интервенција на основној поставци под називом „Радници и фабрике“, у чијем фокусу је индустријализација виђена као важан аспект научно-технолошког и културно-политичког наслеђа Југославије. Интервенције је реализовао кустоски тим Музеја, самостално или у сарадњи са спољним сарадницима (уметницима, различитим херитолошким заједницама и истраживачима наслеђа Југославије). У првој сали измењен је садржај 6 витрина које говоре о почецима радничког организовања на јужнословенским просторима. За многе штампане предмете урађене су реплике у сарадњи са уметничким колективом *Матријаршија*. Они су урадили и реплике мапе *Крваво злато* Ђорђа Андрејевића Куна, које су део нове изложбене целине у другој сали поставке. У трећој је припремљен и замењен изванредан број експоната који контекстуализују култ индустријског друштва. У сарадњи са удружењем *Једноставно речено* реализована је интервенција „Путевима кооперације“ која тематизује Фабрику аутомобила из Прибоја. У четвртој сали реализоване су измене – резултат радионице одржане 2021. године са учесницима ОРА у сарадњи са организацијом *Херитич*. Експонати који се излажу први пут претходно се подвргавају конзерваторском третману, а за поједине су израђена стаклена звона. За сваку од измена израђују се и штампају одговарајуће пратеће легенде, а комуникација на поставци поспешује се додатним штампаним материјалима (мапама и брошурама).

Уметничке интервенције на поставци:

У оквиру поставке реализована је изложбена целина „Оптички сумњиво“, коју су у сарадњи са кустоскињама Музеја реализовали чланови и чланице Аутономног културног центра *Матријаршија*. Изложбена интервенција „Оптички сумњиво“ резултат је истраживања Збирке штампаног материјала Музеја, које је 2021. године АКЦ *Матријаршија* реализовао у сарадњи са графичком радионицом *Квака*. Ови материјали сведоче о специфичним моделима самоорганизовања и удруживања графичких радника тог времена у циљу развијања мреже солидарности, борбе за радничка права и боље услове рада ради заштите њиховог здравља и живота. Накнадно је одржана и вођена тура у чијем фокусу је био положај графичких радника који су били изузетно активни у овим борбама, осветљен из перспективе музејске колекције, као и из позиције чланова савременог графичког колектива.

Изложбена интервенција „Корак напред, два корака назад“, чији су аутори уметници Рена Редле и Владан Јеремић, отворена је у оквиру Европске ноћи музеја. *Електрична пожуца*, *Фосилни регрес*, *Планетарна својина* и *Рудна коначност* само су неки од сугестивних назива уметничких радова наменски осмишљених кроз дијалог са одабраним предметима из збирки Музеја. Дотичући се, између осталог, питања рудног богатства као некадашњег гаранта друштвеног прогреса наглашеног у социјализму, пластике као симбола „нехајног конзумеризма“, изазова услед преокрета у производњи струје и механизацији, проблема прекарности рада и последица

приватизације фабрика, уметници циљано издвајају наслеђене вредности на које се још увек можемо ослонити, док истовремено маркирају она места која према њиховом суду треба заувек да остану за нама. Отварање је уприличено вођењем кроз изложбу у којем су учествовали аутори, а након тога је публика могла да присуствује музичком програму у аранжману уметника Андреја Бунушевца у кафеу и башти Музеја.

Део поставке чини и уметничка инсталација „Сала узорака“ ауторке Јелене Мицић. Кроз избор предмета из породичне архиве, уметница осветљава сегменте живота чувене југословенске фабрике женске кожне обуће и пластике „Леда“, основане 1961. године у Књажевцу. Сачувани узорци коже, информације о њеном пореклу и путевима размене материјала, као и финални производи за некадашње домаће и инострано тржиште, саставни су део овог уметничког рада. Узорци-предмети које су три генерације чланова и чланица ауторкине породице производиле, акумулирале и користиле у свакодневном и радном животу, циљано су постављени у оригиналном музејском мобилијару као привремена интервенција и додаток основној поставци „Музејска лабораторија“. Ова изложбена целина релизована је као део награде „Димитрије Башичевић Мангелос“, коју је Јелена Мицић добила 2021. године.

Изложба „Умро је друг Тито“ у Кући цвећа

Изложба „Умро је друг Тито“ у Кући цвећа фигурира као основна поставка Музеја Југославије. Овом изложбом, која је постављена у мају 2021. године, наставља се промишљање тема које се преламају кроз личност Јосипа Броза Тита, као и улоге, значаја и симболике самог простора у којем се изложба налази. Она се бави непосредним реакцијама на смрт Јосипа Броза Тита која је изазвала драматичну кризу у југословенском друштву и угрозила друштвени поредак, који се никада није обновио него се урушио, након чега је уследио распад СФРЈ. У „друштвеној драми“ кроз коју је социјалистичка Југославија пролазила у тренутку Титове смрти посебно су издвојена три нивоа – први је званични, државни ниво, други је народни, фолклорни, а трећи је критички. Изложба је изведена у колажној форми како би омогућила посетиоцима да сопствена сећања и знања о Титовој смрти повежу са изложеним садржајима.

Аутор изложбе је кустос, етнолог-антрополог Татомир Тороман. На изложби су сарађивали кустоси Музеја Југославије: Марија Ђорговић, Симона Огњановић, Ана Панић, Радован Цукић, Александра Момчиловић Јовановић, Јована Недељковић, Милица Томић, Веселинка Кастратовић Ристић, Весна Микелић и Весна Мирковић, као и спољни сарадници Емилија Аћимовић и Владимир Чех. Визуелни идентитет, графички дизајн и просторно решење урадио је архитекта Андреја Мирић.

Током 2022. године организована су стручна вођења кроз изложбу, док сама поставка није мењана.

2. 4. Рад са публиком

Лето у Музеју

Музеј Југославије је још 2018. године покренуо пројекат под називом „Лето у Музеју“ са идејом да га афирмише као место за дружење и забаву и привуче младу локалну публику која у најмањој мери посећује ову културну установу.

Програм у 2022. години започео је 25. маја концертом Рамба Амадеуа чије уметничко стваралаштво, од првих албума, перформанса и активизма, представља уметничку хронику растакања СФРЈ и њеног наслеђа. Програм је реализован у фонтани „Младост“ испред Музеја 25. мај, а присуствовало је 3500 посетилаца.

Сезона у Парку скулптура званично је почела 16. јуна матине журком на којој је публика имала прилику да ужива у прелепом амбијенту, музици коју је пуштао Иван Зупанц, али и у поезији. На догађају који је носио назив „Матине журка: Фабрика поезије“ промовисана је књижица сабраних ауторских поетских материјала учесника радионице *Место песника у радничком строју*, која је одржана у оквиру изложбе „О фабрикама и радницима“. Догађају је присуствовало неколико стотина посетилаца.

У суботу 6. августа у музејском Парку скулптура одржана је „Солидарна матине журка“ у сарадњи са *Солидарном кухињом*. Програм је почео разговором са члановима и чланицама колектива *Солидарна кухиња*, који дели ручак са најугроженијим суграђанима и суграђанкама и указује на проблеме који су производ неједнаких односа моћи система у којем живимо. У дискусији су разматрана питања која су предмет расправе у друштву – да ли људи у ситуацији бескућништва „заслужују“ да једу лососа, да ли су сами криви за свој статус у друштву, да ли би организација требало да прихвати било чији новац и да сарађује са институцијама? – као и друга питања за чијим одговорима *Солидарна кухиња* и сама даље трага. Након дискусије, разговор је настављен уз музику коју су пуштали *Heklerz DJ's*.

Сезона програма „Лето у Музеју“ завршена је 10. септембра спектакуларном фештом у музејском Парку скулптура, на којој су се представила четири загребачка бенда: *немања*, *Антидепресив*, *Сфумато* и *Празна Лепиња*, а затим су се чланови свих ових бендова ујединили на сцени у *ЈебоТон Ансамбл*. Догађају је присуствовало 1000 посетилаца.

Вођене туре

Пројекат је покренут са циљем да посетиоци добију основне информације о историјату музејског комплекса, који је уско повезан са историјом саме Југославије. Двојезично вођење организује се на енглеском и српском језику, у терминима када је посета највећа. Конципирано је у облику дијалога са учесницима туре, чиме се постиже аутентичност сваког вођења.

Пројекат вођених тура подразумева одржавање редовних бесплатних вођења кроз комплекс Музеја сваке суботе и недеље, на српском и енглеском језику, као и ванредна вођења која се

одржавају на захтев посетилаца и која се наплаћују. Од 2016. године уведена је и могућност заказивања вођења у жељеном термину, а у току 2017. године образован је тим водича како би се најбоље одговорило на све веће захтеве публике за овим програмом. У 2022. години у редовним терминима суботом и недељом одржано је 209 тура на енглеском и српском језику. Поред тога, одржано је и 72 унапред заказане ванредне туре на упит посетилаца.

Породични дан у Музеју

Програм „Породични дан“ креиран је са идејом да се Музеј Југославије афирмише као место где породице могу да проведу слободно време, забаве се и усвоје нова знања. Пројекат се реализује од 2018. године. Током претходних година креиране су две радионице за децу које су у одређеним временским интервалима током 2022. године биле досупне најмлађим посетиоцима:

Радионица *Пут око света* реализује се у оквиру „Музејске лабораторије“, односно основне поставке Музеја. Ова изложба као да је створена за дечју игру јер је приказан пресек фонда Музеја Југославије, који се претежно састоји од поклона које је Јосип Броз Тито добијао током живота. Како су поклони изузетно разнолики по облицима, земљама порекла, али и по времену којем припадају, пролазак кроз ову изложбу за најмлађе посетиоце замишљен је као својеврсно путовање око света у форми детективске игре. Решавајући један по један траг, деца се крећу кроз изложбу, путују од једног до другог континента, из једног у други временски период, притом учећи кроз експонате о историјским догађајима и личностима, удаљеним културама, локалним обичајима, али и о самим музејима. У програму активно учествују и деца и њихови пратиоци тако што деца добијају упутства како да укључе одрасле у игру, али и да воде рачуна о томе да се у Музеју понашају на одговарајући начин. Након избијања пандемије, која је онемогућила окупљање већег броја деце у музејском простору, програм је измењен у складу са прописаним мерама за сузбијање коронавируса. Материјал који се користи у реализацији програма распоређен је у изложбеном простору тако да га деца и њихови пратиоци могу самостално користити за обилазак поставке у сваком тренутку, чиме се избегава формирање великих група.

Током 2021. године креирана је и нова радионица за децу, узраста од пет до десет година, под називом *Кад скулптуре оживе*, која се одржава од маја до октобра. Ова радионица има за циљ да најмлађој публици учини приступачним и занимљивим музејски парк где се налази двадесет скулптура истакнутих југословенских уметника и уметница. Заједно са кустосима едукаторима, учесници радионице се сусрећу са скулптурама за које се верује да ће у највећој мери комуницирати са децом на основу њихове естетике и садржаја. Деца се током радионице охрабрују да постављају питања, а крајњи циљ је да свака од прича заврши потцртавањем неких универзалних вредности које деца треба да усвоје и не заснива се искључиво на самим чињеницама.

Знаковни музеј

Пројекат „Знаковни музеј“ значајан је не само у контексту развијања сарадње са Заједницом глувих, већ и у контексту рада на имплементацији музејске инклузивне стратегије уопште. Глуви

сарадник музеја Михајлио Гордић, који је 2019. креирао своју туру кроз основну поставку у потпуности инспирисану потребама и интересовањима Заједнице глувих, наставио је са имплементацијом ове туре на српском и интернационалном знаковном језику. Током 2022. године више од петнаест група глувих посетилаца прошло је ову туру и значајно је да све већи број страних глувих посетилаца упућује захтев за вођену туру. Током 2022. године Музеј Југославије био је место одржавања међународног семинара о инклузивном театру *Theater for all* у организацији Плавог позоришта из Београда. Више од двадесет позоришних радника из целе Европе боравило је у Музеју, прошло кроз туру на интернационалном знаковном језику, уз превод на енглески језик, и упознало се са целим процесом рада и методологијом инклузивних програма по којој је припадник маргинализоване групе тај који осмишљава инклузивни програм, а радници из организација културе су ту као подршка у осмишљавању, сензитивисању својих колега из организације и имплементацији програма.

Студентски клуб

Музеј Југославије важи за најатрактивнији музеј међу младим стручњацима, студентима дисциплина сродних музејском раду, попут историје, историје уметности, етнологије и антропологије, итд. Имајући у виду ову позицију, Музеј се захваљујући вишегодишњем залагању и отворености запослених ка новим сарадњама показао као место где млади могу стећи додатно практично искуство у различитим областима музејског посла, од рада на музејском фонду и документацији и рада на изложбеним поставкама, до рада са публиком. Идеја пројекта „Студентски клуб“ је да афирмише младе стручњаке, да им пружи неопходну валоризацију њиховог рада, али и одређену врсту слободе за самосталне иницијативе у оквиру редовног музејског програма. Рад са студентима заснован је на принципу заједничког учења (*collaborative learning*) где се формира окружење у којем су сви, ментори и студенти, активно укључени у креирање и мењање процеса рада у односу на почетно постављене оквире представника Музеја.

Током 2022. године настављена је сарадња са Центром за музеологију и херитологију Филозофског факултета у Београду, а полазници „Студентског клуба“ Музеја Југославије имали су прилике да се упознају са функцијама које Музеј обавља као институција у служби друштва. Под тим се подразумевају редовни послови музејских радника у домену истраживања, прикупљања, чувања, тумачења и излагања културног наслеђа. Стога, рад са студентима подразумева неколико фаза: упознавање са историјатом Музеја Југославије; упознавање унутрашње организације Музеја Југославије; стицање знања и вештина; практични део / ангажовање на различитим пословима са акцентом на истраживачкој делатности.

Музеј ван музеја

У складу са новим Законом о музејској делатности Музеј Југославије је добио матичност за југословенско наслеђе и друштвену историју. Програм „Музеј ван музеја“ креиран је са идејом да се југословенско наслеђе мапира у складу са принципима интегративне заштите наслеђа. У складу са темом „Радници и фабрике“, која је 2022. године била у фокусу, мапирано је индустријско наслеђе Југославије.

Две вођене пешачке туре под називом „Кораком кроз историју београдске старе индустрије“, које су заједнички организовали Музеј науке и технике и Музеј Југославије, реализоване су поводом Дана европске баштине. У току прве прве шетње, која је била посвећена урбаној рециклажи индустријских објеката, говорило се о развоју индустријске зоне на доњем Дорћолу и објашњено је на који начин је она утицала на развој индустрије у Београду, као и на модернизацију самог града. Том приликом учесници су били у прилици да виде Магацин на Дорћолу, термоелектрану „Снага и светлост“, фабрику чоколаде Косте Шонде и Музеј науке и технике. Током друге шетње учесници су се упознали са једном од првих индустријских зона у Београду, њеним развојем, али и гашењем индустријских предузећа крајем 20. и почетком 21. века. Осим тога, разматран је и њихов (потенцијални) нови живот, односно пренамена, о чему се говорило у Музеју науке и технике који се налази у згради старе термоелектране. За време ове шетње посетиоци су прошли поред Београдског памучног комбината, Дунав станице, Уметничке ливнице „Пластика“ и Платнаре.

Као одговор на тему у фокусу „Радници и фабрике“, у току 2022. године настављена је сарадња са Удружењем учесника ОРА и успостављена је сарадња са удружењем *Једноставно речено*, које се бави истраживањем и представљањем културног и индустријског наслеђа градова Србије и региона. Поред истраживања архива, видео-записа, новина и публикација ова група, у чијем је фокусу прибојска Фабрика аутомобила (ФАП), бави се дигитализацијом фотографија и негатива, а настоји и да што више материјала добије кроз разговоре и непосредну комуникацију са људима. Обе сарадње резултирале су изменама (интервенцијама) у оквиру основне поставке Музеја.

YUGO бајс

У контексту теме у фокусу „Радници и фабрике“ започела је реализација пројекта „YUGO бајс“ кроз истраживање југословенских произвођача / фабрика бицикала. Након што су 2022. године набављени и рестаурисани различити модели бицикала који су се производили у Југославији, публика ће током 2023. моћи да се упозна са њиховом историјом, као и да ужива у вожњи. За потребе истраживања реализовано је и путовање у Суботицу, током којег су аутори пројекта обишли сам локалитет Фабрике бицикала „Партизан“ и упознали се са расположивом грађом о овој фабрици у Историјском архиву Суботице и Музеју града Суботице.

Остали реализовани програми:

Пратећи програми изложбе „О фабрикама и радницима“:

- У току трајања изложбе реализовано је више пратећих програма. У питању су на првом месту ауторска вођења организована викендом, а потом ауторска вођења-предавања стручних сарадника за поједине локалитете, Бранислава Маркуша за ИПК „Серво Михаљ“, Мире Ниношевић за Лесковачку текстилну индустрију, Стевана Голубовића за ЕИ Ниш и Драгана Стојменовића за РТБ Бор.
- Специјалан програм реализован је у Музеју Југославије 5. и 6. фебруара под називом *Место песника у радничком строју: поетска радионица за савремене раднике*. У

питању је била радионица поезије, коју је у сарадњи са ауторима изложбе осмислила и водила песникиња Маша Сеничић и на којој је проблематизовано аматерско стваралаштво радника, што је једна од бројних тема којом се изложба бавила. Песме написане на овој радионици потом су публиковане.

Пратећи програми изложбе „Партизанка и Фрагонар. Колекција слика Јованке Броз”

- Ауторска вођења кроз изложбу (20. мај, 3. јун, 1. јул, 5. август, 4. септембар), стручна вођења кроз изложбу суботом и недељом у 13.00 и 17.00 часова, креативне радионице за децу суботом (21. и 28. мај, 4. и 11. јун), разговор *Љубав и мода* (27. мај), конзерваторска прича *Кад се скине прашина са партизанке и Фрагонара* (10. јун), предавање *Породични албум брачног пара Броз* (17. јун), разговор *Од Прве другарице до пркосне Личанке: Шта је нама значила Јованка Броз?* (24. јун), предавање *Салон Јованке Броз: између виртуелне реалности и недоречених сећања* (12. август).

Програми реализовани у оквиру изложбе „Музејска лабораторија” (основна поставка Музеја):

- У оквиру основне поставке Музеја Југославије 5. марта у 13 часова представљена је изложбена целина „Оптички сумњиво“, коју су у сарадњи са кустоскињама Музеја реализовали чланови и чланице Аутономног културног центра *Матријаршија*. Поред изложбе, публика је имала прилику да присуствује разноврсном програму који је укључио промоцију истоимене публикације, извођење једночинке Јоване Лутовац „Сан Гојка типографа“ и послужење.
- Вођена тура: *Колектив Матријаршија на сталној поставци* реализована је 5. новембра. Кроз разговор са кустоскињама Веселинком Кастратовић Ристић и Симоном Огњановић чланови и чланице Аутономног културног центра *Матријаршија* појаснили су како је настао део поставке „Оптички сумњиво“. Током вођене туре разговарало се о питању културно-друштвене надградње радника. Борба радника за слободно време и доступност културних садржаја била је део ширих борби за побољшање услова рада и живота. У фокусу овог разговора био је положај графичких радника, који су били изузетно активни у овим борбама, осветљен и из перспективе музејске колекције, као и из позиције чланова једног савременог графичког колектива.
- Изложбена интервенција „Корак напред, два корака назад” у оквиру основне поставке Музеја, чији су аутори уметници Рена Редле и Владан Јеремич, представљена је 14. маја. Догађај је започео вођењем у којем су учествовали аутори, након чега је публику чекао и музички програм у аранжману уметника Андреја Бунушевца у кафеу и башти Музеја. Вођење кроз ову интервенцију одржано је и 6. августа у оквиру „Солидарне матине журке“, а публику је поред аутора водила и кустоскиња Музеја Симона Огњановић.

Програми реализовани поводом Дана музеја (од 29. новембра до 5. децембра 2022):

- Централни догађај била је промоција књиге *Слобода је за наш сан* 1. децембра 2022. године. У промоцији су учествовале Неда Кнежевић, директорка Музеја Југославије,

Ана Панић, виша кустоскиња, др Радмила Радић, научна саветница Института за новију историју Србије, Јасмина Трифуновић Тутунов, виша кустоскиња Музеја жртава геноцида и др Олга Манојловић Пинтар, виша научна сарадница Института за новију историју Србије.

- Поред тога, организован је наступ хора „Наша пјесма“ и алтернативног хора и оркестра „Хоркестар“ (29. новембар), отварање изложбене интервенције „Сала узорака“ уметнице Јелене Мицић (3. децембар) и „Породични дан“ (4. децембар).

Остали програми:

- У оквиру изложбе „Осми километар“ организована су редовна ауторска вођења кроз изложбу, док је 27. марта поред ауторског вођења реализована и пројекција филма „Тилва Рош“ редитеља Николе Лежаића.
- Вођена тура: *Зграда као музејски предмет* одржана је три пута (9. априла, 23. априла и 24. маја), а посетиоце је са историјатом и актуелним приступима у обнови Музеја 25. мај, централног објекта музејског комплекса, упознала Неда Кнежевић, директорка Музеја Југославије.
- Промоција књиге стрипова *Приче из Другог рата* аутора Саше Ракезића алиас Александра Зографа реализована је 16. априла. Зографова књига сабира тридесет стрипова који из специфичних перспектива осветљавају збивања током Другог светског рата у Југославији, а публикована је у сарадњи Музеја Југославије и издавачке куће Popbooks. Копродукција збирке стрипова *Приче из Другог рата* заокружује сарадњу започету у априлу 2021, када су у оквиру основне поставке Музеја Југославије изложени Зографови стрипови посвећени шестоаприлском бомбардовању Београда 1941. године. Промоција је била осмишљена у форми сценског извођења, па је публика имала прилику да уживо прати Зографов цртачки перформанс изведен у синергији са музичком групом *Malebolge* из Италије.
- На иницијативу Удружења учесника ОРА и волонтера Србије, у биоскопској сали Музеја Југославије 20. априла је организована промоција првог броја *ОРА Алманаха*. Алманах обилује разноликим изворима на тему ОРА и искуствима некадашњих акција са веома афирмативним ставовима по питању радних акција. Промоција је један од видова сарадње коју Музеј остварује са Удружењем већ годинама, а у алманаху се налази и краћи информативни текст о сарадњи Музеја са учесницима ОРА.
- Ауторско вођење кроз изложбу „Умро је друг Тито“ у Кући цвећа организовано је 4. маја, будући да сама поставка третира тему смрти, грандиозне сахране и постхумног односа према Јосипу Брозу Титу у СФРЈ. Посетиоце је кроз поставку водио Татомир Тороман, аутор изложбе.
- У оквиру Европске ноћи музеја, 14. маја представљена је изложбена интервенција на основној поставци Музеја Југославије „Корак напред, два корака назад“, чији су аутори уметници Рена Редле и Владан Јеремић. Догађај је започео вођењем у којем су кроз нову интервенцију на поставци посетиоце провели аутори и кустоскиња Симона Огњановић, након чега је за публику приређен музички програм у аранжману уметника Андреја

Бунушевца у кафеу и башти Музеја. Отварање је уједно било део манифестације „Музеји за 10“.

- У оквиру пратећих програма изложбе „Лубарда – Једна прича“ организована су редовна стручна вођења кроз изложбу, која су реализовали кустоси Галерије савремене уметности у Нишу и Народног музеја у Шапцу.
- У сарадњи са драматуршкињом Иваном Момчиловић и Едицијом Југославија, 22. октобра у Дворани Културног центра Београда организован је разговор „Напред у прошлост“ са фотографом и теоретичарем уметности Франсоом Ерсом из Француске, оснивачем међународне иницијативе „Нови наручиоци“, која у континуитету делује од 1991. године. У разговору су поред Франсоа Ерса и Иване Момчиловић учествовале др Вишња Кукоч, дипл. инг. арх. (Факултет грађевинарства, архитектуре и геодезије у Сплиту), Соња Лебош, магистар култ. антропологије (Удруга за интердисциплинарна и интеркултурална истраживања из Загреба), као и Симона Огњановић и Ана Панић, кустоскиње Музеја Југославије. Догађај је реализован у сарадњи са Удругом за интердисциплинарна и интеркултурална истраживања из Загреба, а уз подршку Закладе „Култура нова“, Француског института у Београду и Културног центра Београда.

3. Сарадња са другим институцијама, учешће у пројектима

Додела VII награде ЖИВА Форума словенских култура

Међународна фондација Форум словенских култура доделила је седму награду ЖИВА за најбољи музеј и културно-историјску целину словенских култура, као и посебна признања. Свечана предаја награда одржана је 12. јануара 2022. године у Југословенској кинотеци. Тим поводом организована је и дводневна конференција са пратећим програмима, а један део реализован је у Музеју Југославије.

Домаћини су били Министарство културе Републике Србије, Маја Гојковић потпредседница Владе, министарка културе и председница Управног одбора Форума словенских култура, Фондација „Нови Сад 2022 – Европска престоница културе“ и Музеј Југославије. Остали партнери на пројекту били су: Галерија Матице српске, Народни Музеј, Музеј савремене уметности Београд, Југословенска кинотека, Музеј Војводине и Културна станица Свилара. Део конференције у Музеју Југославије одржан је 11. и 12. јануара 2022. године.

Првог дана учесници и учеснице су присуствовали отварању седме манифестације награде ЖИВА и том приликом представљен је и пројекат „Нови Сад 2022 – Европска престоница културе“ и „Чачак – Српска престоница културе 2023“. Такође, представљено је 20 музеја и културно-историјских целина номинованих за награду ЖИВА 2020.

Дванаестог јануара учесницима и учесницама конференције обратили су се специјални гости – Брус Вајнерт из организације *Museum Hack* у Њујорку (САД) и Кејт Бејли из Музеја Викторије и Алберта у Великој Британији. Брајс Вајнерт је представио искуства *Museum Hack*-а, платформе која широм света реализује туре, радионице и друге програме са циљем да различитој публици на

иновативан начин приближи музеје и друге институције културе, кроз креирање јединственог искуства, едукацију и забаву. Кејт Бејли је говорила о стварању изложбе “Curating Alice: Curiouser and Curiouser” у Музеју Викторија и Алберт и овом приликом открила је како је изгледао процес, дизајн и инспирација иза овог импресивног и спектакуларног музејског искуства, које истражује утицај и наслеђе књиге Луиса Керола о Алиси у различитим дисциплинама, медијима и времену. У програм је била укључена и традиционална музејска Тржница, коју су пратиле презентације музеја из Србије.

Гостујућа изложба „Осми километар”

Изложбу „Осми километар”, која је премијерно приказана у Павиљону Србије на 17. Међународној изложби архитектуре у Венецији ове године, публика је могла да посети од 9. децембра до 15. фебруара 2022. године у Музеју Југославије. Аутори су архитекти окупљени око платформе *Модерни у Београду*.

Идеја да се изложба „Осми километар” представи у Музеју Југославије проистекла је из жеље да се локалној публици учини доступним рад који је успешно представљао Србију на Бијеналу у Венецији. Ова изложба о рударском граду Бору у директној је вези са једним од пет индустријских локалитета заступљених на изложби „О фабрикама и радницима”, која се бави индустријским наслеђем на простору Србије.

У свакодневном говору становници Бора исказују појединачна места града кроз меру њихове удаљености од рударског површинског копа Бор, који рачунају као полазну тачку – „нулти километар” или „смак света”. Систем оријентације становника аналоган је начину планирања и изградње самог града кроз седам градских километара. У том смислу, „осми километар” представља квалитативно нови слој града и сугерише правце његовог будућег развоја независно од рударске индустрије.

Изложба приказује како се на примеру Борског басена развијена рударска производња до сада једнозначно постављала као искључиви фактор постојања града. Умрежавањем ове производње у глобалне токове капитала, у граду се испољава одсуство могућности рада на друштвеном и просторном плану. Уједно, услед неодрживости предложених алтернатива социо-економског развоја Бора, ово је и прилика за редефинисање односа живот – рад, а тиме и физичког оквира унутар којег се наведени процеси одвијају. Стога, изложба и истраживање разматрају будућност овог односа кроз тему „осмог километра”, који уводи поремећај у поредак постојећих седам градских зона – седам градских километара. Сваки од седам километара истражен је кроз студије архивске грађе и кроз пројекат теме која је специфична за одређено подручје, то јест километар града. Одговарајуће теме су: индустрија, просторно планирање, простори културе, стамбени стандард, култура свакодневног живота, екологија, и демографија.

Платформу *Модерни у Београду* (МубГД) чине: Ива Бекић, Петар Цигић, Далиа Дуканац, Стефан Ђорђевић, Ирена Гајић, Мирјана Јешић, Христина Стојановић и Снежана Златковић, а сарадници на изложби су били: Катарина Ђорђевић, Стефан Ђорђевић и Драган Стојменовић.

Изложба „Лубарда – Једна прича“

Изложба је реализована кроз сарадњу Медија центра „Одбрана“, Куће легата и Музеја Југославије. Отворена је 9. децембра 2021. у Галерији Дома Војске Србије и трајала је до 5. фебруара 2022. године. Поставка се састоји од репрезентативних дела Петра Лубарде, која нису део сталне поставке у Кући легата, нити су излагана у овом обиму када је реч о Уметничкој збирци Дома Војске Србије. Од девет дела из фонда Музеја Југославије, која су као поклон дата председнику СФРЈ Јосипу Броз Титу, нека никада до сада нису излагана.

Поред слика и цртежа на изложби је представљена и архивска фото-грађа, један део из Куће легата и други део, до сада непознат јавности, из фото-архива Дома ЈНА, данас Медија центра „Одбрана“.

Ауторски тим изложбе чиниле су кустоскиње три институције: Јелена Кнежевић, виша кустоскиња из Медија центра „Одбрана“, Дина Павић, кустоскиња из Куће легата и Ана Панић, виша кустоскиња из Музеја Југославије, док је за визуелни идентитет каталога и изложбе била задужена Александра Капор из Медија центра „Одбрана“.

Припремљена је и одштампана илустрована публикација са стручним текстовима ауторки изложбе. Реализована су и стручна вођења кроз поставку и промоција изложбе кроз наступе у медијима.

Изложба „Лубарда – Једна прича“ **гостовала је у Нишу у Уметничком павиљону у Тврђави** од 13. октобра до 13. новембра и за месец дана изложбу је видело 5500 посетилаца. У Галерији Народног музеја у Шапцу изложба је била постављена од 25. новембра а до 23. децембра и укупно је видело 1307 посетилаца.

Изложба „Партизанка и Фрагонар. Колекција слика Јованке Броз“

Изложба „Партизанка и Фрагонар. Колекција слика Јованке Броз“ настала је у сарадњи Галерије Матице српске и Музеја Југославије. Отворена је 18. маја 2022. године у Галерији Матице српске, у оквиру програмског лука „Хероине Европске престонице културе“.

У фокусу изложбе је 36 дела ликовне уметности домаћих и страних аутора, лични предмети, фотографије и неколико комада намештаја из куће у којој је Јованка Броз живела након смрти Јосипа Броза. Више од три деценије некадашња прва дама Југославије боравила је у својеврсном кабинету успомена који је као временску капсулу пренела из једног окружења у друго, покушавајући да, што је више могуће, имитира амбијент председничке Резиденције у којој је живела заједно са Јосипом Брозом Титом.

Излагање ових дела има двоструки значај: с једне стране реч је о уметничким предметима које публика до сада није имала прилику да види, а с друге она представљају имагинарни музеј

сећања Јованке Броз кроз који се могу реконструисати делови и детаљи њеног живота. Изложена уметничка дела, која су последње тридесет три године Јованкиног живота оплемењивала простор у којем је живела, на посебан начин данашњој јавности објашњавају феномен Јованке Броз – њену личност, осећај за уметност, али и друштвене и уметничке прилике у социјалистичкој Југославији.

Свих 36 дела прошла су кроз комплексне и свеобухватне конзерваторско-рестаураторске поступке. Спровели су их конзерватори Галерије Матице српске, предвођени вишом конзерваторком Маријетом Сидовски.

Изложбу је од 18. маја до 4. септембра видело 16.920 посетилаца.

Гостовање изложбе „О фабрикама и радницима“

У периоду од 2. септембра до 16. октобра реализовано је гостовање у Музеју „21. октобар“ у Крагујевцу. За потребе овог гостовања направљена је синтеза изложби реализованих у Музеју Југославије и у Музеју науке и технике, док су неки предмети, позајмљени из приватних колекција за сегмент о Војно-техничком заводу / Црвеној застави, први пут изложени. Изложбу је пратио посебно одштампан деплијан у формату новина. На отварању изложбе организован је и врло запажени дефиле Заставиних возила, са више десетина учесника из више места у Србији. У току трајање изложбе један дан је одвојен за ауторска вођења, која су организована за групе основаца, средњошколаца и студената из Крагујевца. Сва вођења била су изузетно добро посећена. Изложбу је посетило око 5000 посетилаца.

4. Издавачка делатност

Публикација *Слобода је за нас сан*

Реализација овог пројекта подразумевала је публикавање и каталогизовање музејских предмета и делова збирки који документују живот у логорима и репресивне мере у току Другог светског рата из фонда Музеја Југославије. Сprovedено је истраживање у Архиву Југославије, Архиву Србије, Архиву Музеју града Београда, као и истраживање у библиотеци, хемеротеци и уметничкој документацији Музеја савремене уметности и успостављени су контакти са уметницима који су још живи (Васко Ташковски и Милан Драгиња) или њиховим потомцима (Данко Ђурић, потомак вајарке Јелене Јовановић).

Обрађено је 481 каталожних јединица из 5 збирки Музеја Југославије: Збирке историјско меморијалних предмета, Збирке ликовних радова Музеја револуције, Збирке поклона – ликовна уметност, Збирке докумената и рукописа и Збирке штампаног материјала.

Сви предмети су фотографисани или скенирани у зависности од димензија и врсте материјала. Упоредо са уношењем у Јединствени информациони систем, вршила се претрага докумената из регистратора и упоређивали су се наводи о аквизицији са садашњим стањем у фонду. Каталогом је представљена, поред каталожних јединица предмета који се чувају у Музеју Југославије, и библиографија у којој је наведено 177 монографских публикација које се чувају у Библиотеци

Музеја. Приложен је и посебан додаток са основним подацима о логорима који су постојали током Другог светског рата на поменутом простору, а из којих Музеј има предмете.

Затим се приступило писању стручних ауторских текстова који контекстуализују збирке и њихов значај. Поред уводне речи директорке Музеја мр Неде Кнежевић и уводног тескта рецензенткиње публикације др Радмиле Радић, публикација садржи пет радова који се баве настанком, развојем, садржајем и значајем дела богатог фонда Музеја Југославије, из кога су издвојени артефакти који се односе на непријатељске злочине и све врсте страдања становништва током Другог светског рата на некадашњем југословенском простору, с намером да се предложи њихово проглашавање за културна добра од великог значаја. Поред тога, представљен је садржај дела књижевног фонда Библиотеке Музеја Југославије који се односи на исту проблематику. Текстови су двојезични, односно каталог је написан на српском и енглеском језику, што ће омогућити ширем кругу читалаца да се упознају са његовим садржајем.

Збирке Музеја Југославије, које су представљене овим тематским каталогом, драгоцен су историјски извор за многе аспекте заточеништва и страдања у логорима. Поред садржаја, важности њиховог броја, као и околности под којима су настали и доспели у фонд, у потпуности оправдава и чини неопходном намеру Музеја да их прогласи културним добром од великог значаја. Стога, овај информативни, едукативни и добро документован тематски каталог, настао као резултат настојања да се истакне основни циљ и представи широј јавности, омогућиће да он постане стварност.

Публикација *Југо, моја Југо – гастарбајтерске приче*

Циљ пројекта је дисеминација знања о наслеђу које је проблематизовано изложбом „Југо, моја Југо – гастарбајтерске приче“, као и дељење стечених искустава у сарадњи са гастарбајтерима. Будући да се верзија ове изложбе 2023. године отвара у Хисторијском музеју БиХ, са намером да се сарадње овим поводом око једне заједничке регионалне теме наставе, неопходно је било приредити и репрезентативну публикацију у којој су описане основне намере и иницијални резултати пројекта.

Прикупљено је десет текстова различитог формата и карактера. Четири стручна текста – Марије Драгишић више конзерваторке РЗЗСК-а, Милоша Рашића научног сарадника ЕИ САНУ, Тијане Хајдуковић сараднице у истраживању за изложбу „Југо, моја Југо – гастарбајтерске приче“ и Александре Момчиловић Јовановић коауторке изложбе и више кустоскиње Музеја Југославије. Ови текстови тематизују различите аспекте припреме изложбе, од истраживања, партиципације и примењених начина интерпретације. У публикацију су увршћена три интервјуа од којих су два обављена усмено – са Саром Сопић ауторком и координаторком пратећих програма изложбе и радионица са средњошколцима, које су биле тема интервјуа и са Ридигером Росигом, новинаром из Берлина који је био у ужем тиму сарадника на изложби. Два интервјуа обављена су писаним путем – са коаутором изложбе Љубомиром Братићем, филозофом и кустосом из Беча и са Владимиром Ивановићем, историчарем и научним сарадником на Универзитету Хумболт у Берлину. Од ова два интервјуа само је први ушао у публикацију јер други релевантношћу и

садржајем није задовољио критеријуме. Борис Краљ, фотограф из Берлина, написао је кратку биографску исповест детета гастарбајтера. У састав публикације ушли су и транскрипти делова разговора са Братољубом Ћуком, једним од водећих активиста југословенске и српске заједнице у Бечу, који је на привременом раду до краја каријере боравио у Бечу, као и са Лалицом Симеоновић, нашом радницом из Минхена. Каталог садржи и два прилога – хронологију догађаја и каталог аквизиција.

Рецензенти су Милан Попадић, редовни професор музеологије на Одељењу за историју уметности и Ана Банић Грубишић, асистенткиња на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду. Дизајн и прелом урадио је Никола Кораћ, који је био графички дизајнер изложбе „Југо, моја Југо – гастарбајтерске приче“.

5. Односи са јавношћу и медијска покривеност

У 2022. години о Музеју Југославије било је укупно 1190 објава у медијима, од тога 827 на интернету, у штампаним медијима 274 и електронских медијима 89. Број свих кључних речи (укупан број прилога у бази) био је 10.816, на интернету 5438, у штампаним медијима 4024 и у електронским медијима 1354.

Директорка Музеја Југославије Неда Кнежевић у 2022. години укупно се појавила 74 пута у медијима: у електронским медијима 9 пута, на интернету 50 пута и у штампи 15 пута.

Дала је интервјуе за *Политику*, *Политикин магазин*, *Новости*, *BBC News* и *Данас*.

Информације о изложби „Лубарда – Једна прича“ укупно су се у медијима појавиле 63 пута, у електронским медијима 2 пута, на интернету 40 пута и у штампаним медијима 21 пут. Изложба је реализована у сарадњи са Медија центром „Одбрана“ и Легатом Петра Лубарде. Гостовања су била и Галерији Народног музеја у Шапцу и у Уметничком павиљону у Тврђави у Нишу (ГСЛУ).

Изложба која је реализована у сарадњи са Музејом науке и технике „О фабрикама и радницима“ била је добро медијски пропраћена. Укупан број појављивања у медијима је 60 пута, у електронским медијима 2 пута, на интернету 48 пута и у штампаним медијима 10 пута. Гостовање изложбе је било у Крагујевцу у Спомен-парку „Крагујевачки октобар“.

Програм „Лето у Музеју“ је испраћен укупно 38 пута, од тога електронски 8, на интернету 25 и у штампаним медијима 5 пута. *ЛебоТон Ансамбл*, који је наступио на затварању „Лета у Музеју“, у медијима је испраћен 7 пута, на интернету 6 пута и у штампаним медијима 1 пут.

Програм „Породични дан“ испраћен је укупно 26 пута, од тога електронски 1 пут, на интернету 23 пута и у штампаним медијима 2 пута.

Изложба из 2021. године „Умро је друг Тито“ је укупно испраћена 21 пут, у електронским медијима 1 пут, а на интернету 20 пута.

Промоцију публикације *Слобода је за нас сан* је испратило укупно 12 медија, од тога 10 на интернету и 2 штампана медија.

На актуелној изложби „Музејска лабораторија“ отворен је део поставке Јелене Мицић „Сала узорака“, која се у медијима укупно појавила 17 пута, у електронским 1 пут, на интернету 7 пута и у штампаним медијима 9 пута.

Изложбу у Бору „Вољени маршал: импресије о времену 1948-1977“ у Музеју рударства и металургије испратило је укупно 5 медија, од тога 1 електронски и 4 на интернету. Музеј Југославије је учествовао као гост, позајмивши дела из свог фонда.

Програм „Коракром кроз историју“, који је реализован у сарадњи са Музејем науке и технике, испратило је 2 електронска медија.

6. Интернет презентација и друштвене мреже

Увећан је број пратилаца на друштвеним мрежама: на Фејсбуку (преко 24.000), Инстаграму (преко 12.000) и Твитеру (преко 6500), што Музеј Југославије и даље чини једним од најпраћенијих музеја у Србији. Поред тога, промоција редовних и пратећих програма показала се веома ефикасном на Инстаграму и Фејсбуку, због директне и двосмерне комуникације која се остварује са публиком. Највише успеха оствариле су најаве и фотографије са догађаја реализованих у оквиру пројекта „Лето у Музеју“, као и релевантне објаве у којима су коришћене фотографије из колекције Музеја.

У складу са темом која је ове године у фокусу, а у оквиру рада на основној поставци „Музејска лабораторија“, снимљено је вођење рутом „Радници и фабрике“ кроз нове интервенције на поставци, у којем су поред кустоса учествовали и остали сарадници са којима су реализоване измене. Такође, снимљени су и интервјуи са уметницима (колективом *Матријаршија*, Владаном Јеремићем и Реном Редле и Јеленом Мицић).

У току године релизована је кампања на друштвеним мрежама којом су обележена два значајна јубилеја истакнутог југословенског и српског фото-репортера и фото-уметника Стевана Крагујевића – 100 година од рођења и 20 година од како нас је напустио. Кампања је започета ауторским текстом кустоса Радована Цукића за блог Музеја, а обухватила је објаве фотографија из Легата Стевана Крагујевића, које у свом фонду чува Музеј Југославије.

7. Протоколарне посете страних државних делегација и дипломатских мисија

Музеј Југославије посетиле су делегације које су у Србији боравиле на позив Министарства спољних послова, Народне скупштине, Министарства унутрашњих послова и Безбедоносне информативне агенције.

На Дан младости, 25. маја, Музеј је посетило 17 удружења, а у спомен-књигу се уписало и положило венце на Титов гроб 13 удружења.

Поводом датума значајних за историју Југославије, Музеј су посетиле делегације многобројних удружења из Србије. У спомен-књигу уписали су се представници СУБНОР-а Србије, СУБНОР-а Војводине, СУБНОР-а Београда, СУБНОР-а Савски венац, Удружења комуниста Југославије у Србији, Авнојевског форума Јосип Броз Тито, Друштва за истину о Југославији и НОБ-у, Секција бораца, потомака и поштовалаца Прве пролетерске НОУ бригаде и Шесте личке бригаде, Удружења антифашиста из Вуковара и многи други.

8. Одржавање и развој техничко-технолошке базе музејског комплекса

Стање простора (планиране инвестиције)

Парк скулптура чини највећи део музејског комплекса и својеврсна је изложбена поставка на отвореном, кроз коју се посетиоци слободно крећу и у њој бораве. У парку се одвијају и програми Музеја, пре свега „Лето у музеју“ које окупља велики број младих.

Проширење, односно надоградња постојећег заливног система урађена је на основу процене о досадашњем учинку овог начина одржавања травњака и зеленила у комплексу. Наиме, показало се да Парк скулптура, као својеврсни изложбени простор на отвореном, поред уметничких и културно-историјских вредности дела која га красе, има велику вредност са аспекта екологије и очувања животне средине. Све до сада предузете мере заштите дендролошког садржаја у комплексу, жбунастог растиња, цветница и негованих травњака, изузетно су поправиле бонитет биљака. Надограђен заливни систем у великој мери ће допринети да зелене површине остану део Парка скулптура, али и место за боравак, одмор и сажимање утисака посетилаца, као и место на којем се одржавају програми који су посвећени пре свега домаћој млађој публици.

Урађена је делимична замена стаклених ламела на надстрешници изнад улаза у Кућу цвећа. Уклоњене су ламеле са напрслинама и оштећењима, целе ламеле су прегледане и очишћене и извршено је заптивање спојева силиконским лепком.

У циљу рационализације смештаја у постојећим депоима и побољшања услова чувања музејских експоната, током 2022. године набављена су 3 метална ормара, 2 померљиве полице, 15 фиока, 3 надградне фиксиране полице, 2 картотечна ормара, 2 фиокара за нацрте и 20 граничника за књиге, чиме је растерећен и олакшан смештај појединих предмета у депоима 21 и 22, као и у Пријемном депоу у згради Музеја 25. мај. Купљено је 8 логера са даљинским читавањем, што је омогућило смањење улажења у депое и лакши упит стања у депоима и на изложби, као и алармирање вредносних промена температуре и влаге.

У циљу успостављања добрих микроклиматских услова у малим депоима 1-6 у Старом музеју, урађена је уградња вентилатора који обезбеђују промену ваздуха убацивањем већ припремљеног ваздуха из климатизованог простора изложбених сала, чиме је постигнута жељена температура и влага у задатим параметрима.

У згради К25 (билетарница, сувенирница и кафе) уграђена је још једна јединица клима-уређаја, с обзиром на то да постојећи ВРВ систем климатизације није могао да задовољи потребе хлађење и грејање простора у згради. Додатним ВРВ системом постигнути су жељени микроклиматски услови у простору у летњем, зимском и прелазном периоду.

Због постизања максималне функционалности, а ради поштовања императива да осветљење не сме оштетити нити угрозити експонат, извршена је набавка недостајућих расветних тела за изложбени простор у згради Музеја 25. мај. Квалитетна, наменска и одговарајућа расвета омогућава посетиоцима да доживе природни изглед предмета и његове реалне боје, а истовремено служи за стварање амбијента какав захтевају разноврсни предмети и поставке. Надоградња постојеће расвете и набавка специјалних светиљки омогућава постизање жељених светлосних ефеката према потребама тематских изложби.

Задржавање у дворишту кафеа К25 уобичајени је поступак посетилаца након обиласка Старог музеја, Куће цвећа и Парка скулптура. По хладном времену боравак појединаца и група није могућ, те су набављени грејачи чија је сврха оптимизовање температуре у дворишту кафеа и дужиостанак посетилаца у комплексу, а самим тим и потпунији укупан доживљај Музеја.

Вила „Србијанка“, зграда у Михаила Мике Јанковића 8 у Београду, додељена је Одлуком Владе Републике Србије Музеју Југославије на привремено коришћење – до завршетка радова на објекту Музеја 25. мај. Зграду је до краја 2017. године користио Музеј савремене уметности, а Музеј Југославије је у исту 2018. године преселио део документације, канцеларијски намештај, опрему, музејски мобилијар, део библиотеке и запослене. С обзиром на то да ни у претходном периоду нису вршени молерски радови, вишегодишња експлоатација простора је захтевала хигијенско кречење које је условљено очувањем здравља запослених. Током радова на кречењу извршене су и поправке мањих оштећења на унутрашњим зидовима у објекту и привремено преграђивање једне просторије ради формирања канцеларије и просторије за документацију.

За израду и уградњу аутоматских клизних врата спроведена је јавна набавка и потписан је уговор са изабраним извршиоцем, али због рока испоруке посао није у потпуности реализован. Уградња аутоматских клизних врата наметнула се као потреба у Кући цвећа и у Старом музеју. У Кући цвећа њихова основна улога је спречавање наглог мешања ваздуха различитих температура које проузрокује већу или мању влажност у изложбеним просторима од препоручене. Поред тога, улога клизних врата је и заштита цветног засада у згради од продора хладног ваздуха зими и топлог ваздуха лети, што у условима екстремно ниских и високих температура проузрокује убрзано пропадање зеленила.

Противпожарна врата, као један од најбитнијих услова за заштиту фонда, планирана су на улазу у Библиотеку смештену у Кући цвећа, на улазу у предпростор трафостанице која се налази у згради Музеја 25. мај и на новоформираном депоу у згради Музеја 25. мај у којем ће бити смештена Збирка оружја, а који ће имати статус сефа израђеног у свему према Закону о оружју и муницији („Сл.гласник РС“ 14/2022). За израду и уградњу противпожарних врата спроведен је поступак јавне

набавке и потписан је уговор са извршиоцем, али због рока испоруке посао није у потпуности реализован.

9. Послови из области безбедности и здравља на раду и заштите од пожара

У складу са одредбама Закона о безбедности и здрављу на раду и Закона о заштити од пожара, Музеј је са специјализованим кућама за пружање услуга из ове области обновио уговор на годишњем нивоу, извршио колективно осигурање свих запослених радника и објеката и наставио започету сарадњу и уговорену динамику спровођења мера заштите на раду и заштите радне средине.

У складу са законском регулативом у овој области и смерницама МУП-а, Управе за ванредне ситуације, организовано је спровођење превентивних мера заштите од пожара (контрола система и уређаја за сигнализацију пожара, инсталације громобрана и електроинсталације). Решењем Сектора за ванредне ситуације од 29. октобра 2020. године сви објекти Музеја су сврстани у трећу категорију угрожености од пожара.

У складу са Законом о приватном обезбеђењу („Сл. гласник РС“, број 104/13, и изменама и допунама „Сл. гласник РС“, број 104/13 и 42/2015, Правилником о начину вршења послова техничке заштите и коришћење техничких средстава, „Сл. гласник РС“, број 19/20) урађен је Акт о процени ризика у заштити лица, имовине и пословања. Први пут је Акт урађен на основу методологије и по стандарду СРПС А.Л2.003/2017 – Безбедност и отпорност друштва и на исти је 09. 07. 2021. године од Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Сектора за ванредне ситуације, Управе за ванредне ситуације добијена сагласност. На основу Акта о процени ризика у заштити лица, имовине и пословања урађена је Процена ризика од катастрофа, на коју је наведени орган МУП-а дао сагласност 27. 10. 2021. године.

Урађен је План заштите и спасавања на основу Акта и Процене, а под надзором Министарства унутрашњих послова РС у априлу 2022. године. У складу са Планом заштите и спасавања, донета је Одлука о именовању повереника и заменика повереника Цивилне заштите Музеја Југославије. На основу Одлуке урађен је Документ за рад повереника и заменика повереника Цивилне заштите.

Урађена је Измена и допуна акта о процени ризика из области Безбедност и здравље на раду у јулу 2022. године. Овим изменама препозната су три радна места са повећаним ризиком и тим запосленима одређени су периодични лекарски прегледи.

10. Образовање запослених, учешће на семинарима, стручним скуповима, предавањима

Стварање услова за адекватно упошљавање, унапређивање знања и вештина чланова колектива Музеја Југославије реализовано је кроз следеће студијске посете другим музејима, учешће на конференцијама, радионицама и обукама:

- У Музеју Југославије одржана је дводневна конференција са пратећим програмима (у оквиру доделе награда ЖИВА) у организацији Међународне фондације Форума словенских култура, којој су присуствовали сви кустоси.
- Ради снимања усмених сведочанстава учесника различитих историјских догађаја и саговорника који су заинтересовани да говоре о искуству живота у Југославији, а зарад развоја матичне делатности, реализовано је стручно путовање три кустоскиње (Марија Васиљевић, Александра Момчиловић Јовановић, Милица Томић), које је омогућило компаративну анализу праксе прикупљања усмене и нематеријалне грађе у региону, тачније у Словенији и Хрватској.
- Ради упознавања са тренутним изазовима у музејској пракси, као и са актуелним праксама заштите, интерпретације и комуникације наслеђам, три особе (Неда Кнежевић, Марија Ђорговић и Сара Сопић) присуствовале су НЕМО конференцији у Лолеу (Португал). На конференцији су разматрани и практични аспекти музејског посла од значаја за даљу евалуацију основне поставке и развој стратешких приступа ефикаснијем менаџменту у Музеју.
- Похађању обуке за рад у МБС бази и попуњавање извештаја о библиотечком пословању за запослене у библиотекама специјалног и општег типа присуствовала је Весна Мирковић. Обуку је организовала Библиотека града Београда, матична библиотека за подручје града Београда.
- Онлајн радионици *Како написати изјаву о политици скупљања грађе, а мислити на развој и употребу збирки*, која је одржана 9. јуна, присуствовале су три особе (Александра Момчиловић Јовановић, Марија Ђорговић и Марија Васиљевић). Учесници су били др. сц. Жарка Вујић са Филозофског факултета у Загребу, др. сц. Штефка Батинић из Хрватског школског музеја, Теа Ритиг Шишко и Катарина Бушић из Етнографског музеја у Загребу, као и Нина Сивец из Тифлолошког музеја.
- Две кустоскиње (Симона Огњановић и Марија Ђорговић) присуствовале су скупу *5. Korčula after Party* (Корчула након Партије), форуму на којем се сваке године, кроз ревалоризацију наслеђа левице и заједничког југословенског искуства, расправља о актуелним политичким, друштвеним и културним питањима, изазовима нових левих политика и односима у регији, уз представљање нових књига, предавања и трибине.
- Весна Мирковић и Татомир Тороман стекли су звање вишег кустоса.

10. 1. Излагања на стручним (и другим) скуповима

- На панел-разговору поводом затварања изложбе „Светлана Кана Радевић: Послијератна архитектура између центра и периферије“ у Модерној галерији у Подгорици, 9. априла 2022. године, говорио је Радован Цукић.
- На међународној конференцији *Антропологија (у) будућности*, одржаној у Археолошком парку Виминацијум 8. и 9. септембра поводом 75 година Етнографског института САНУ, говорила је Александра Момчиловић Јовановић на тему „Антропологија (у) будућности - пракса данас! Одговор антрополога на аутентичне потребе (српског) друштва - кустоска перспектива“.

- На научном скупу под називом *Цивилне жртве Другог светског рата (1939-1945)*, који је Спомен-парк „Крагујевачки октобар“ организовао 7. октобра 2022. године у Музеју „21. октобар“, Веселинка Кастратовић Ристић је у оквиру подтеме скупа *Култура сећања на цивилне жртве* имала излагање „Дуго путовање до музеја“, док је Ана Панић имала излагање „Ликовни радови који тематизују нацистичке логоре из фонда Музеја Југославије“.
- На међународној конференцији *Theater for all*, у организацији Плавог позоришта, Сара Сопић и Мирјана Славковић представиле су пројекат „Знаковни музеј као пример добре праксе инклузије у уставновама културе“.
- На међународној конференцији *The Legacy of Independent Projects in the 1990s* у оквиру ЕУ пројекта *Our Many Europes*, која је одржана 19. новембра у Музеју савремене уметности у Љубљани, Ана Панић је имала излагање под називом „Уметнички чин као чин отпора / *The Creative Act as an Act of Resistance*“.

10. 2. Објављени текстови, стручни и научни радови

- Ана Панић, „Ко је била Јованка Броз?“; „Колекција слика Јованке Броз“; „Комодификација / конзумација пејзажа – слика као сувенир једног сећања“; „Ој другови, ко би знао лани, да ће цуре бити партизани“; „*Ventiquattro mila bacci* – Шездесет пута у минути ја желим да пољубим тебе“, *Партизанка и Фрагонар. Колекција слика Јованке Броз*, каталог, ур. Тијана Палковљевић Бугарски и Неда Кнежевић (Нови Сад: Галерија Матице српске, Београд: Музеј Југославије, 2022).
- Неда Кнежевић и Тијана Палковљевић, „Реч унапред“, *Партизанка и Фрагонар. Колекција слика Јованке Броз*, каталог, ур. Тијана Палковљевић Бугарски и Неда Кнежевић (Нови Сад: Галерија Матице српске, Београд: Музеј Југославије, 2022).
- Марија Ђорговић, Александра Момчиловић Јовановић и Александра Николић, „Youth Work Actions as a Spark for Intergenerational Approach to Museum Collections“ у *ICOM National Committee Magazine 15* (Београд: NC ICOM Serbia, јун 2022).
- Веселинка Кастратовић Ристић, „Од настанка до аквизиције – предмети који сведоче о злочинима и страдањима становништва током Другог светског рата као наслеђе Музеја Југославије“, у *Слобода је за нас сан*, ур. Веселинка Кастратовић Ристић и Ана Панић (Београд: Музеј Југославије, 2022).
- Ана Панић, „Крв је моје свјетло и моја тама“. Ликовни радови који тематизују нацистичке логоре из фонда Музеја Југославије“, у *Слобода је за нас сан*, ур. Веселинка Кастратовић Ристић и Ана Панић (Београд: Музеј Југославије, 2022).
- Неда Кнежевић, „Уводна реч“, у *Слобода је за нас сан*, ур. Веселинка Кастратовић Ристић и Ана Панић (Београд: Музеј Југославије, 2022).
- Александра Момчиловић Јовановић, „Људи лавови“ у *Југо, моја Југо - гастарбајтерске приче*, ур. Александра Момчиловић Јовановић (Београд: Музеј Југославије, 2023).

11. Професионалне позиције

- мр Неда Кнежевић, директорка Музеја Југославије, председница жиријазанаграду ЖИВАФорума словенских култура, чланица ИО НК ИКОМ Србије, чланица Управног одбора Музеја Николе Тесле, председница Музејског савета Републике Србије;
- Веселинка Кастратовић Ристић, музејски саветник Музеја Југославије, чланица Комисије за награде НК ИКОМ Србије, чланица Комисије за одабир кандидата за доделу националних признања за врхунски допринос култури НК ИКОМ Србије;
- Симона Огњановић, кустоскиња Музеја Југославије, чланица Програмског савета Удружења АИСА Србија;
- Радован Цукић, виши кустос Музеја Југославије, члан Комисије за информације и документацију Института за стандардизацију Србије, члан Извршног одбора Музејског друштва Србије, члан Комисије Министарства културе за доделу средстава за пројекте дигитализације.

12. Чланства у стручним удружењима

Музеј Југославије је члан следећих организација:

- Међународног удружења Мрежа европских музеја (*NEMO - Network of European Museum Organisations*);
- Институционални је члан ИКОМ-а, Србија;
- Балканске мреже музеја (*Balkan Museum Network*)
- Музејског друштва Србије;
- Међународног удружења историјских музеја (*IAMH – International Association of Museums of History*);
- Међународног удружења Форума словенских култура;
- Међународне радне групе за документацију и конзервацију грађевина, места и целина модерног покрета у архитектури – *Do.co.mo.mo. International*;
- Друштва конзерватора Србије.

мр Неда Кнежевић

директорка Музеја